
Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Μελέτη της επίδρασης της επιτροπής ελέγχου στη
δημοσίευση αναφορών ESG.

ΚΑΤΣΑΡΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

Περίληψη

Η έννοια της περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής διακυβέρνησης (ESG) έχει αποκτήσει σημαντική απήχηση τα τελευταία χρόνια, καθώς οι επενδυτές και τα ενδιαφερόμενα μέρη δίνουν όλο και μεγαλύτερη σημασία στην ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης στην επιχειρηματική στρατηγική.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον δείκτη ESG και την ποιότητα των αναφορών ESG κάθε εταιρίας είναι ποικίλοι. Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία έχει στόχο να συμβάλει στην έρευνα ενός συγκεκριμένου παράγοντα αυτού της Επιτροπής Ελέγχου. Συγκεκριμένα, μέσα από την βιβλιογραφική αυτή έρευνα επιθυμούμε να αναδειχθεί η επίδραση της στην δημοσίευση των ESG αναφορών καθώς και ποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου έχουν θετικό, αρνητικό ή ουδέτερο πρόσημο στις αναφορές αυτές.

Προκειμένου ο αναγνώστης να αναπτύξει σφαιρική εικόνα επί του θέματος στα πρώτα κεφάλαια γίνεται αναφορά χωριστά στις έννοιες Επιτροπή Ελέγχου και ESG και έπειτα αναλύεται η σχέση τους ώστε να καταλήξουμε στα τελικά συμπεράσματα.

Abstract

The principles of Environmental, Social, and Corporate Governance (ESG) have gained significant traction in recent years, as investors and stakeholders increasingly emphasize the integration of sustainability principles into corporate strategy. Various factors influence a company's ESG score and the quality of its ESG reporting. This postgraduate thesis aims to contribute to the investigation of one such specific factor—namely, the Audit Committee.

Specifically, through this literature-based research, we seek to highlight the impact of the Audit Committee on the publication of ESG reports, as well as to identify which of its specific characteristics exert a positive, negative, or neutral influence on these disclosures.

To provide the reader with a comprehensive understanding of the subject, the initial chapters present a separate overview of the concepts of the Audit Committee and ESG, followed by an in-depth analysis of their interrelationship, culminating in the final conclusions.

Περιεχόμενα

Περίληψη	ii
Abstract	iii
Εισαγωγή	6
Κεφάλαιο 1. Η Επιτροπή Ελέγχου	8
1.1 Ιστορική Αναδρομή	8
1.2 Ορισμός και Ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου	10
1.3 Νομοθετικό και Ρυθμιστικό Πλαίσιο	12
1.4 Χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου	12
1.4.1 Σύνθεση και Μέγεθος	12
1.4.2 Ανεξαρτησία	13
1.4.3 Εξειδίκευση και Εκπαίδευση των Μελών	16
1.4.4 Συχνότητα Συνεδριάσεων και Ενεργός Συμμετοχή	16
Κεφάλαιο 2. Περιβαλλοντική, Κοινωνική και Εταιρική Διακυβέρνηση (ESG)	17
2.1 Ορισμός και Ιστορική Αναδρομή	17
2.2 Οι Πυλώνες του ESG	20
2.2.1 Περιβαλλοντικός Πυλώνας	20
2.2.2 Κοινωνικός Πυλώνας	21
2.2.3 Πυλώνας Εταιρικής Διακυβέρνησης	21
2.3 Οι δείκτες ESG	22
2.4 Κανονιστικό Πλαίσιο	26
2.5 Πρότυπα δημοσιοποίησης μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών	31
2.5.1 Πρωτοβουλία Παγκόσμιας Αναφοράς (Global Reporting Initiative - GRI)	32
2.5.2 Συμβούλιο Προτύπων Λογιστικής Βιωσιμότητας (Sustainability Accounting Standards Board - SASB)	34
2.5.3 Ομάδα Εργασίας για τις Χρηματοοικονομικές Αποκαλύψεις Σχετικές με το Κλίμα (Task Force for Climate-related Financial Disclosures - TCFD)	35
2.5.4 Ευρωπαϊκά Πρότυπα Υποβολής Εκθέσεων Βιωσιμότητας (ESRS)	36
Κεφάλαιο 3. Η επιτροπή ελέγχου και οι ESG εκθέσεις	39
3.1 Επιτροπή Ελέγχου και Ποιότητα Αναφορών ESG	39
3.2 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στο πρόβλημα της αντιπροσώπευσης	41
3.3 Χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου που επηρεάζουν τις Εκθέσεις Βιωσιμότητας	42
3.4 Greenwashing και επιτροπή ελέγχου	46

3.5 Αποτελέσματα προηγούμενων μελετών	48
Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα	52
Βιβλιογραφία	54

Εισαγωγή

Τον τελευταίο καιρό, έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις από τους οργανισμούς να είναι πιο υπεύθυνοι απέναντι στο περιβάλλον και την κοινωνία. Οι απαιτήσεις αυτές προέρχονται από διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι μέτοχοι, οι πελάτες, οι ρυθμιστικές αρχές, οι εργαζόμενοι, οι προμηθευτές, οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές ομάδες ακτιβιστών, τα μέσα ενημέρωσης και οι πιστωτές. Επιπλέον, οι αβέβαιες συνθήκες της αγοράς, όπως η πρόσφατη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, απαιτούν επίσης από τις επιχειρήσεις να κάνουν βιώσιμες επιλογές κατά τη λήψη κρίσιμων οργανωτικών αποφάσεων.

Η αναφορά πληροφοριών σχετικά με την περιβαλλοντική διαχείριση, την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) και τη συμμόρφωση με τις υφιστάμενες βέλτιστες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης (κοινώς αναφερόμενες ως ESG - περιβαλλοντική, κοινωνική και διακυβέρνηση) έχουν λάβει προσοχή από τους διευθυντές των επιχειρήσεων για να μεταφέρουν την κατεύθυνση και το μέγεθος των προσπαθειών τους προς ένα βιώσιμο περιβάλλον και μια δίκαιη κοινωνία.

Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε περιβαλλοντικά ευαίσθητους κλάδους όπως ο άνθρακας, το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, καταβάλλουν προσπάθειες να αναφέρουν βελτιωμένες πληροφορίες ESG προκειμένου να συντηρήσουν τη νόμιμη λειτουργία τους και να εξουδετερώσουν το εγγενές στίγμα που συνδέεται με τους κλάδους αυτούς ως ρυπαντές.

Παρ' όλα αυτά, πριν από την Ευρωπαϊκή Οδηγία CSRD οι γνωστοποιήσεις ESG ήταν ως επί το πλείστον εθελοντικές και ασύμβατες λόγω της απουσίας τυποποιημένων πλαισίων υποβολής εκθέσεων (Dhaliwal et al. (2011). Κατά συνέπεια, υπήρξαν ανησυχίες σχετικά με την ποιότητα και την αντικειμενικότητα των εκθέσεων ESG. Οι Ball et al.(2000) και Broadstock et al.(2021) υποστηρίζουν ότι οι διευθυντές των εταιρειών ενδέχεται να χρησιμοποιούν τις γνωστοποιήσεις ESG για να προωθήσουν τη φήμη και το προσωπικό τους συμφέρον, υπογραμμίζοντας το πρόβλημα αντιπροσώπευσης που συνδέεται με τις γνωστοποιήσεις ESG. Επιπλέον, χρησιμοποιώντας τον φακό της θεωρίας της νομιμότητας, οι Brown και Deegan (1998) αναφέρουν ότι οι εταιρείες αναφέρουν τις θετικές κοινωνικές και περιβαλλοντικές δραστηριότητές τους σε αντίθεση με τις ανεπιθύμητες και επιβλαβείς ενέργειες για να διατηρήσουν την επιχειρηματική τους νομιμότητα.

Η εφαρμογή ενός ισχυρού και υγιούς συστήματος υποβολής εκθέσεων απαιτεί αυστηρά πρότυπα υποβολής εκθέσεων, τα οποία απουσιάζουν στην περίπτωση των γνωστοποιήσεων

ESG. Για τον λόγο αυτό, είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός ανεξάρτητου και δραστήριου συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ώστε να ενισχυθεί τόσο η ποιότητα όσο και η πληρότητα των εκθέσεων ESG, διαφυλάσσοντας παράλληλα την αντικειμενικότητα και τα συμφέροντα των μετόχων. Υποστηρίζουν ότι μια ανεξάρτητη και αφοσιωμένη επιτροπή ελέγχου (ΕΕ) θα μπορούσε να παράσχει αποτελεσματική εποπτεία που απαιτείται για την εξισορρόπηση των διαχειριστικών στόχων και των στόχων των ενδιαφερομένων μερών στο πλαίσιο των γνωστοποιήσεων των ESG. Μπορεί ο αριθμός των εταιρειών που υποβάλλουν εκθέσεις βιωσιμότητας να αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου, ωστόσο τα ενδιαφερόμενα μέρη ανησυχούν για τη γνησιότητα των εκθέσεων βιωσιμότητας.

Κεφάλαιο 1. Η Επιτροπή Ελέγχου

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Ιστορικά, οι επιτροπές ελέγχου εντοπίζονται από τη δεκαετία του 1930, όταν σημειώθηκε το σκάνδαλο απάτης της McKesson & Robbins Inc. Πιο αναλυτικά, το 1938, η McKesson & Robbins Inc., μια μεγάλη εταιρεία διανομής φαρμάκων, ανακάλυψε ότι ο CFO της εταιρείας είχε παραποιήσει τα λογιστικά βιβλία για αρκετά χρόνια, δημιουργώντας ψευδείς οικονομικές καταστάσεις που εμφάνιζαν κέρδη και αποθέματα που δεν υπήρχαν. Η απάτη ήταν τεράστια και προκάλεσε σοβαρές οικονομικές ζημιές και απώλεια εμπιστοσύνης στους επενδυτές. Τότε, το Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης (NYSE) και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) πρότειναν οι εξωτερικοί ελεγκτές να επιλέγονται από μια εξιδεικευμένη επιτροπή που θα απαρτίζεται από άτομα που θα συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο και που δεν κατέχουν εκτελεστικό ρόλο. Στη δεκαετία του 1970, μια σειρά από επιχειρηματικές αποτυχίες στις Ηνωμένες Πολιτείες οδήγησε τις ρυθμιστικές αρχές να προτείνουν ότι οι εισηγμένες εταιρείες πρέπει να έχουν στην κατοχή τους μια επιτροπή που θα ελέγχει και θα είναι ανεξάρτητη. Έως το 1977, το NYSE απαίτησε την υποχρεωτική σύσταση ελεγκτικής επιτροπής για όλες τις εισηγμένες εταιρείες.

Κατά τα επόμενα 20 χρόνια ή και περισσότερο, διάφορες επιτροπές στις ΗΠΑ προσπάθησαν να ενισχύσουν την ποιότητα των ελεγκτικών επιτροπών, χωρίς όμως να θεσπίσουν σχετική νομοθεσία. Αυτό άλλαξε με την κρίση των Enron και WorldCom το 2001 και 2002 αντίστοιχα. Στις δυο αυτές υποθέσεις με λίγα λόγια συνέβησαν τα παρακάτω:

Η Enron, μια από τις μεγαλύτερες ενεργειακές εταιρείες των ΗΠΑ, κατέρρευσε όταν αποκαλύφθηκε ότι είχε αποκρύψει τεράστια χρέη και ζημιές μέσω περίπλοκων λογιστικών τεχνικών και off-balance sheet οντοτήτων (εταιρείες-βιτρίνες). Η διοίκηση και οι λογιστές της εταιρείας συνεργάστηκαν για να παρουσιάσουν ψευδώς θετικά οικονομικά αποτελέσματα. Το σκάνδαλο προκάλεσε τεράστιες ζημιές σε μετόχους και εργαζόμενους.

Η WorldCom, μια μεγάλη εταιρεία τηλεπικοινωνιών, παραποίησε τα οικονομικά της στοιχεία, παρουσιάζοντας ψευδείς έσοδα ύψους δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η αποκάλυψη αυτής της απάτης οδήγησε στη μεγαλύτερη χρεοκοπία εταιρείας στην αμερικανική ιστορία μέχρι τότε.

Ως απάντηση στα παραπάνω σκάνδαλα στις Ηνωμένες Πολιτείες ψηφίστηκε ο Νόμος Sarbanes-Oxley (SOX) το 2002 ναί ένας από τους πιο σημαντικούς νόμους στη σύγχρονη εταιρική διακυβέρνηση και ρύθμιση των χρηματοοικονομικών αγορών με στόχο να

αυξήσει τη διαφάνεια, να βελτιώσει την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών και να ενισχύσει την προστασία των επενδυτών. Ο νόμος αυτός επικεντρώνεται σε βασικά θέματα όπως η ανεξαρτησία των ελεγκτικών μηχανισμών, η λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου, η διαχείριση κινδύνων και ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου. Όσον αφορά τις Επιτροπές Ελέγχου, ορίζεται ότι πρέπει να συγκροτούνται από ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Παράλληλα, τίθενται σε εφαρμογή νέες ρυθμίσεις που αφορούν τον τρόπο διορισμού των ελεγκτών, τον καθορισμό των αμοιβών τους και την εποπτεία της δραστηριότητάς τους. *Λ.χ. Δεν επιτρέπεται οι ελεγκτές που είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο μιας επιχείρησης να προσφέρουν ταυτόχρονα και άλλες υπηρεσίες που δεν σχετίζονται με τον ελεγκτικό τους ρόλο.*

Η θεσμοθέτηση των επιτροπών ελέγχου στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι ένα σχετικά νέο γεγονός στην ιστορία της εταιρικής διακυβέρνησης. Πριν από το 1979, οι ελεγκτικές επιτροπές ήταν σχεδόν ανύπαρκτες και άρχισαν να θεσπίζονται σοβαρά μόλις στις αρχές της δεκαετίας του 1990, κυρίως λόγω της Επιτροπής Cadbury, η οποία συνέστησε όλες οι εισηγμένες εταιρείες να συστήσουν ελεγκτικές επιτροπές ως σημαντικό βήμα για την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης.

Ανάλογα ρυθμιστικά μέτρα έχουν υιοθετηθεί και σε πολλές άλλες χώρες. Για παράδειγμα, στην Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία, την Ισπανία, τη Σιγκαπούρη και την Κίνα, οι ελεγκτικές επιτροπές πρέπει να έχουν πλειοψηφία ανεξάρτητων μελών, ανεξάρτητο πρόεδρο, τουλάχιστον έναν ειδικό στα χρηματοοικονομικά, να είναι υπεύθυνες για την επιλογή, διορισμό και απομάκρυνση του εξωτερικού ελεγκτή, και να ελέγχουν την αποτελεσματικότητα της εσωτερικής ελεγκτικής λειτουργίας. Σύμφωνα με τον OECD (2021), οι ελεγκτικές επιτροπές αποτελούν ιστορικά αναπόσπαστο μέρος της εταιρικής διακυβέρνησης, ενώ η ύπαρξη ανεξάρτητων επιτροπών απαιτείται πλέον σχεδόν σε όλες τις δικαιοδοσίες παγκοσμίως. Οι ελεγκτικές επιτροπές θεωρούνται απαραίτητες για μια ισχυρή δομή διακυβέρνησης (Coetzee et al., 2021).

Ο Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου, που εκδόθηκε από το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, αναφέρει: «Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να συστήσει ελεγκτική επιτροπή αποτελούμενη από τουλάχιστον τρεις ανεξάρτητους μη εκτελεστικούς διευθυντές ή δύο στην περίπτωση μικρότερων επιχειρήσεων. Ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου δεν πρέπει να είναι μέλος της επιτροπής. Το διοικητικό συμβούλιο οφείλει να εξασφαλίζει ότι τουλάχιστον ένα από τα μέλη κατέχει σύγχρονη και σχετική εμπειρία στον οικονομικό τομέα. Επιπλέον, είναι

απαραίτητο η επιτροπή, ως σύνολο, να διαθέτει επαρκή κατανόηση του τομέα δραστηριοποίησης της επιχείρησης».

Υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία σχετικά με την ποιότητα ελέγχου των μη χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων παγκοσμίως (Cohen, Gurun και Nguyen, 2021). Ωστόσο, ανάμεσα στις μη χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, οι αποκαλύψεις ESG και η ποιότητά τους έχουν λάβει ιδιαίτερη προσοχή την τελευταία δεκαετία (Hammami και Hendijani Zadeh, 2020).

1.2 Ορισμός και Ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου

Η Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) είναι ένα εξειδικευμένο όργανο που συνήθως συστήνεται στο πλαίσιο ενός διοικητικού συμβουλίου (συνήθως σε εταιρείες, οργανισμούς ή δημόσιους φορείς). Ο ρόλος της είναι η παροχή συνδρομής στο Διοικητικό Συμβούλιο σχετικά με τα εποπτικά του καθήκοντα που σχετίζονται με τη διεργασία της ορθής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, την πληρότητα και ορθότητα των χρηματοοικονομικών εκθέσεων, τη εναρμόνιση της Εταιρείας με ισχύον νομικό και ρυθμιστικό καθεστώς λειτουργίας, την εφαρμογή των αρχών του συστήματος εταιρικής διακυβέρνησης, την επίβλεψη και την εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς και την παρακολούθηση των εργασιών των εξωτερικών ελεγκτών, με σκοπό τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας, της ποιότητας, των τυπικών προσόντων και της απόδοσης των ελεγκτών, την αναγνώριση και αντιμετώπιση των επιχειρηματικών κινδύνων που καλείται να διαχειριστεί η Εταιρεία, συνοδευόμενη από την κατάρτιση και υποβολή εκθέσεων για τα θέματα που προκύπτουν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της. Στην Ελλάδα, η επιτροπή ελέγχου εντάσσεται στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της Εταιρείας σύμφωνα με τον ν. 4706/2020 όπως εκάστοτε ισχύει. των αρμοδιοτήτων της, Εντός των αρμοδιοτήτων της, η Επιτροπή μέσω του Προέδρου της ενημερώνει σε τακτική βάση το Διοικητικό Συμβούλιο για τις ενέργειες και τις εργασίες της. Επιπλέον, καταρτίζει και υποβάλλει στο Διοικητικό Συμβούλιο καθώς και στους μετόχους, κατά την ετήσια Γενική Συνέλευση, την ετήσια έκθεση που αποτυπώνει το σύνολο των δραστηριοτήτων της. Με βάση το σχέδιο νόμου «Εταιρική διακυβέρνηση ανωνύμων εταιρειών, σύγχρονη αγορά κεφαλαίου, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1131 και λοιπές διατάξεις», η επιτροπή ελέγχου έχει ως καθήκοντα τα εξής:

α) έχει την ευθύνη να ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο της ελεγχόμενης οντότητας σχετικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία και

να αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η συγκεκριμένη διαδικασία έχει ενισχύσει την αξιοπιστία και τη διαφάνεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Παράλληλα, διευκρινίζει ποιος ήταν ο ρόλος της επιτροπής καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ελέγχου.

β) Εποπτεύει τη ροή της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και διατυπώνει εισηγήσεις ή υποδείξεις με σκοπό τη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητάς της.

γ) Εποπτεύει την αποδοτικότητα των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, της ποιότητας και της διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζει η επιχείρηση, καθώς και, όταν απαιτείται, του τμήματος εσωτερικού ελέγχου της, σε σχέση με την οικονομική πληροφόρηση της εξεταζόμενης οντότητας, διατηρώντας πάντοτε την ανεξαρτησία της υπό εξέταση οντότητας.

δ) Ελέγχει τη διαδικασία του απαραίτητου ελέγχου των ετήσιων και ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, εστιάζοντας ιδίως στην αξιολόγηση της ποιότητάς του, ενώ λαμβάνει υπόψη τυχόν ευρήματα και συμπεράσματα που εκδίδει η αρμόδια αρχή, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 26 του Κανονισμού (ΕΕ) 537/2014.

ε) Εποπτεύει και διασφαλίζει την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών λογιστών ή των ελεγκτικών εταιρειών, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 21, 22, 23, 26 και 27, καθώς και το άρθρο 6 του Κανονισμού (ΕΕ) 537/2014, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ορθότητα παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών προς την ελεγχόμενη οντότητα, όπως ορίζεται στο άρθρο 5 του ίδιου κανονισμού.

στ) Φέρει την ευθύνη για τη διαδικασία καθορισμού ορκωτών ελεγκτών λογιστών ή ελεγκτικών εταιρειών και υποβάλλει προτάσεις για τον διορισμό τους, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 537/2014, εκτός εάν ισχύει η παράγραφος 8 του ίδιου άρθρου.

Η επιτροπή ώστε να ολοκληρώσει επιτυχώς το έργο της δύναται να ζητήσει οποιαδήποτε πληροφορία ή άλλη συνδρομή θεωρεί αναγκαία από οποιοδήποτε όργανο ή υπάλληλο της ελεγχόμενης οντότητας. Ακόμη, αν το θεωρεί αναγκαίο μπορεί να ζητήσει την βοήθεια εξωτερικού συμβούλου που θα συνδράμει στο έργο της, διατηρώντας όμως πλήρως τις αρμοδιότητες και τις ευθύνες που της αναλογούν. Για την επιτροπή οποιαδήποτε πληροφορία αφορά την εταιρία είναι προσβάσιμη εφόσον κρίνεται αναγκαία για την λειτουργία της και είναι αρμόδια να ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο σε περίπτωση που συναντήσει οποιοδήποτε περιορισμό οποιασδήποτε φύσης κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της.

1.3 Νομοθετικό και Ρυθμιστικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 παρ. 1 περ (α) του Ν. 4449/2017 περί Υποχρεωτικού ελέγχου των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσιας εποπτείας επί του ελεγκτικού έργου και λοιπών διατάξεων, κάθε οντότητα δημοσίου συμφέροντος είναι υπόχρεη να διαθέτει επιτροπή ελέγχου ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 1 περ (η) του Ν. 4449/2017, η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να διαθέτει κανονισμό λειτουργίας. Στον εν λόγω κανονισμό ορίζονται ο ρόλος της επιτροπής, οι αρμοδιότητες αυτής, η διαδικασία εκπλήρωσης του ρόλου της και η διαδικασία σύγκλισης των συνεδριάσεων της.

Η επιτροπή ελέγχου διέπεται από ένα κανονισμό λειτουργίας τον οποίο συντάσσει και αναπροσαρμόζει όποτε κριθεί αναγκαίο. Ο κανονισμός αυτός αναρτάται στην ιστοσελίδα της ελεγχόμενης οντότητας. Όσον αφορά τις συνεδριάσεις της σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 90 του ν. 4548/2018. Οι συζητήσεις και οι αποφάσεις της επιτροπής ελέγχου καταχωρίζονται στα πρακτικά τα οποία απαραίτητως υπογράφονται από τα μέλη όπως ορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 93 του ν.4548/2018. Η επιτροπή ελέγχου υποβάλλει ετήσια έκθεση πεπραγμένων προ την τακτική γενική συνέλευση της ελεγχόμενης οντότητας ή στην περίπτωση οντοτήτων χωρίς μετόχους στο ισοδύναμο όργανο, περιλαμβάνοντας την περιγραφή της πολιτικής βιώσιμης ανάπτυξης που ακολουθεί η οντότητα.

Τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου πρέπει να αμείβονται, η αμοιβή αυτή ορίζεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου και εγκρίνεται με απόφαση της Τακτικής Γενικής Συνέλευσης της Εταιρείας. Η αμοιβή πρέπει να ανταποκρίνεται στο εύρος των καθηκόντων τους, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, την πολυπλοκότητα – ευρύτητα του έργου τους, το χρόνο απασχόλησης που απαιτείται, το βαθμό της ευθύνης του και το επίπεδο αμοιβών των λοιπών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

1.4 Χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου

1.4.1 Σύσταση και Μέγεθος

Η επιτροπή ελέγχου απαρτίζεται από κατ' ελάχιστον από τρία (3) μέλη και μπορεί να είναι:

- i. επιτροπή μη εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου της εποπτευόμενης εταιρείας
- ii. επιτροπή με ανεξάρτητο χαρακτήρα, συγκροτούμενη από μη εκτελεστικά μέλη και εξωτερικούς εμπειρογνώμονες, οι οποίοι αποτελούν την πλειοψηφία
- iii. ανεξάρτητο συλλογικό όργανο αποτελούμενο αποκλειστικά από εξωτερικά μέλη

Η μορφή της επιτροπής, η διάρκεια που θα υπηρετεί, ο αριθμός των μελών της καθώς και τα χαρακτηριστικά τους προσδιορίζονται από τη Γενική Συνέλευση ή, εφόσον πρόκειται για οντότητες χωρίς μετόχους, από αντίστοιχο αρμόδιο φορέα. Όσον αφορά τα άτομα που απαρτίζουν την επιτροπή είναι κατά πλειοψηφία ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη οντότητα και σε περίπτωση που πρόκειται για επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου, η σύσταση, η σύνθεση και η θητεία της καθορίζονται από το ίδιο το συμβούλιο. Όταν πρόκειται για ανεξάρτητη επιτροπή, οι αντίστοιχες ρυθμίσεις καθορίζονται από τη γενική συνέλευση ή, στις οντότητες χωρίς μετόχους, από άλλο αρμόδιο και ισοδύναμο όργανο. Όλα τα μέλη της επιτροπής έχουν επαρκείς γνώσεις στον κλάδο που ασκεί την δραστηριότητας της οντότητα και τουλάχιστον ένα εκ των οποίων απαραίτητως είναι ανεξάρτητο, ταυτόχρονα υποχρεούται να κατέχει επαρκείς γνώσεις τόσο στην ελεγκτική όσο και στην λογιστική συνοδευόμενη από εμπειρία, ενώ είναι πάντα παρόν στις συνεδριάσεις που αφορούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και την έγκριση αυτών. Ο πρόεδρος της επιτροπής διορίζεται από τα μέλη της κατά την πρώτη συνέλευση της και είναι πάντοτε ανεξάρτητος. Σημαντική επισήμανση η ιδιότητα του Προέδρου της επιτροπής ελέγχου και του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου είναι μεταξύ τους ασυμβίβαστες.

Τα μέλη της επιτροπής οφείλουν να μην κατέχουν θέσεις ή ιδιότητες, ούτε να συμμετέχουν σε συναλλαγές που ενδέχεται να δημιουργούν σύγκρουση συμφερόντων ή να κρίνονται ως ασυμβίβαστες με το έργο και τον σκοπό της επιτροπής, θέμα που αναλύεται εκτενέστερα παρακάτω στο πλαίσιο της αρχής της ανεξαρτησίας. Σε περίπτωση που κάποιο μέλος της Επιτροπής παραιτηθεί, αποβιώσει ή για οποιονδήποτε λόγο, ένα μέλος απωλέσει την ιδιότητά του, το Διοικητικό Συμβούλιο προχωρά στον ορισμό νέου μέλους από τα υφιστάμενα μέλη του έως να λήξει η θητεία της Επιτροπής. Σε περίπτωση που αποχωρήσει, αποβιώσει ή χάσει την ιδιότητά του μέλος της Επιτροπής, το οποίο δεν ανήκε στο Διοικητικό Συμβούλιο, τότε το Συμβούλιο προχωρά στον ορισμό τρίτου προσώπου, οπωσδήποτε εκτός του Διοικητικού Συμβουλίου, ως προσωρινό αντικαταστάτη. Η επόμενη Γενική Συνέλευση αποφασίζει αν θα επικυρώσει τον ορισμό του ίδιου προσώπου ή θα επιλέξει νέο μέλος.

1.4.2 Ανεξαρτησία

Η αρχή της ανεξαρτησίας είναι πολύ σημαντική σε εποπτικά όργανα όπως η επιτροπή ελέγχου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η πλειοψηφία των μελών που την απαρτίζουν και αντίστοιχα και ο πρόεδρος αυτής είναι ανεξάρτητοι από την οντότητα. Η ανεξαρτησία

ορίζεται σαφώς από το άρθρο 4 του ν.3016/2002 (ΦΕΚ Α' 110/17-5-2002) καθώς και από το τον ν.4706/2020 (ΦΕΚ Α' 136/17-7-2020) συγκεκριμένα το άρθρο 9. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τον νόμο του 2002 προκειμένου να είναι ανεξάρτητα τα μέλη της επιτροπής πρέπει να μην κατέχουν εταιρικά μερίδια και να μην υπάρχει σχέση εξάρτησης με την οντότητα ή με συνδεδεμένα με αυτή πρόσωπα. Τέτοια σχέση υπάρχει όταν:

- i. Διατηρεί οικονομική ή άλλη επιχειρηματική συνδιαλλαγή με την εταιρία ή με συνδεδεμένη αυτής επιχείρηση όπως ορίζεται από το άρθρο 42ε παρ. 5 του Κ.Ν. 2190/1920, η οποία συνδιαλλαγή άμεσα επηρεάζει την επιχειρηματική της δραστηριότητα, κυρίως όταν πρόκειται για έναν σημαντικό προμηθευτή ή πελάτη της.
- ii. Είναι πρόεδρος του Δ.Σ. ή διευθυντικό στέλεχος της εταιρίας, και εάν κατέχει τα παραπάνω χαρακτηριστικά ή είναι σε συνδεδεμένη με την εταιρία επιχείρηση εκτελεστικό μέλος του Δ.Σ. όπως ορίζεται από το άρθρο 42ε παρ. 5 του Κ.Ν. 2190/1920 ή απασχολείται με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας ή έμμισθης εντολής με την οντότητα ή τις συνδεδεμένες αυτής.
- iii. Έχει συγγενικό ή συζυγικό δεσμό έως και τον δεύτερο βαθμό με εκτελεστικό μέλος του διοικητικού συμβουλίου ή με διευθυντή ή πλειοψηφούντος μετόχου της εταιρίας ή συνδεδεμένης με αυτή επιχείρησης σύμφωνα με το ίδιο όπως παραπάνω άρθρο.
- iv. Έχει οριστεί ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου βάσει του άρθρου 18 παρ. 3 του Κ.Ν. 2190/1920

Σύμφωνα με τον νόμο του 2020 ένα μη εκτελεστικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου θεωρείται ανεξάρτητο εφόσον κατά τον ορισμό και κατά τη διάρκεια της θητείας του δεν κατέχει άμεσα ή έμμεσα ποσοστό δικαιωμάτων ψήφου μεγαλύτερο του μηδέν κόμμα πέντε τοις εκατό (0,5%) του εταιρικού κεφαλαίου και δεν έχει σχέσεις εξάρτησης οποιουδήποτε είδους, οι οποίες είναι ικανές να καθορίσουν τις αποφάσεις του και να θολώσουν την κρίση του. Πιο αναλυτικά τέτοια σχέση υπάρχει κυρίως στις περιπτώσεις:

α) Σε περίπτωση που το μέλος απολαμβάνει ουσιώδη αμοιβή ή ωφέλεια από την Εταιρεία, ή από την συνδεδεμένη αυτής, ή λαμβάνει μέρος σε σύστημα παροχής δικαιωμάτων επί μετοχών ή σε πρόγραμμα επιβράβευσης βάσει απόδοσης, πλην της αμοιβής του που απορρέει από τη συμμετοχή του στο Διοικητικό Συμβούλιο ή σε επιτροπές του, καθώς και στην είσπραξη σταθερών παροχών στο πλαίσιο προγράμματος συνταξιοδότησης, περιλαμβανομένων των ετεροχρονισμένων παροχών, για προγενέστερες υπηρεσίες προς την

Εταιρεία. Τα όρια και οι προϋποθέσεις που ορίζουν τι συνιστά σημαντική αμοιβή ή παροχή καθορίζονται από την πολιτική αποδοχών της Εταιρείας.

β) Όταν το μέλος ή πρόσωπο, που διατηρεί στενούς δεσμούς με το μέλος, έχει ή είχε επιχειρηματική αλληλεπίδραση κατά τις τρεις τελευταίες οικονομικές χρήσεις πριν από το διορισμό του με:

βα) την Εταιρεία ή ββ) συνδεδεμένο με την οντότητα άτομο ή βγ) μέτοχο που ελέγχει (είτε απευθείας είτε μέσω τρίτων) ποσοστό συμμετοχής ίσο ή άνω του 10% στο μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρείας κατά τα τελευταία τρία (3) οικονομικά έτη πριν από τον διορισμό του, ή συνδεδεμένης της, εφόσον η σχέση αυτή επηρεάζει ή έχει την δυνατότητα να επηρεάσει την επιχειρηματική δραστηριότητα είτε της Εταιρείας είτε του προσώπου της παρ. 1 ή του ατόμου με στενούς δεσμούς με αυτό. Ενδεικτικά, τεκμαίρεται τέτοια σχέση όταν το πρόσωπο αποτελεί καίριο προμηθευτή ή στρατηγικό πελάτη της Εταιρείας.

γ) Όταν το μέλος ή το πρόσωπο, που έχει στενούς δεσμούς με το μέλος:

γα) έχει αποτελέσει μέρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας ή συνδεδεμένης αυτής για καιρό μεγαλύτερο των εννέα (9) οικονομικών ετών υπολογιζόμενων αθροιστικά κατά τον χρόνο εκλογής του, γβ) έχει υπηρετήσει ως διευθυντικό στέλεχος ή έχει συνάψει σχέση εργασίας, σύμβασης έργου, παροχής υπηρεσιών ή έμμισθης εντολής με την Εταιρεία ή με εταιρεία που συνδέεται με αυτήν, μέσα στα τρία (3) οικονομικά έτη που προηγούνται του διορισμού του, γγ) έχει συγγενική σχέση έως και δεύτερου βαθμού είτε εξ αίματος είτε εξ αγχιστείας, ή είναι σύζυγος ή συμβιώνων σύντροφος που θεωρείται ισοδύναμος με σύζυγο, με μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, ανώτατο διευθυντικό στέλεχος ή μέτοχο που κατέχει τουλάχιστον δέκα τοις εκατό (10%) του μετοχικού κεφαλαίου της Εταιρείας ή κάποιας συνδεδεμένης με αυτήν εταιρείας, γδ) έχει προσληφθεί από κάτοχο μετοχών της Εταιρείας, σύμφωνα με το καταστατικό, σύμφωνα με το άρθρο 79 του ν. 4548/2018, γε) κατά τη διάρκεια της θητείας του, εκπροσωπεί μετόχους που κατέχουν άμεσα ή έμμεσα τουλάχιστον πέντε τοις εκατό (5%) των δικαιωμάτων ψήφου στη γενική συνέλευση των μετόχων της Εταιρείας, χωρίς να λαμβάνει γραπτές οδηγίες, γστ) έχει διενεργήσει υποχρεωτικό έλεγχο στην Εταιρεία ή σε συνδεδεμένη με αυτή εταιρεία, είτε μέσω επιχείρησης είτε ο ίδιος είτε συγγενής του μέχρι δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας είτε σύζυγος αυτού, κατά τα τελευταία τρία (3) οικονομικά έτη πριν από τον διορισμό του, γζ) είναι εκτελεστικό μέλος σε άλλη εταιρεία, στο Διοικητικό Συμβούλιο της οποίας συμμετέχει εκτελεστικό μέλος της Εταιρείας ως μη εκτελεστικό μέλος.

Στην πρόληψη και λήψη αναγκαιών γι' αυτήν μέτρων προχωράει το διοικητικό συμβούλιο για την διασφάλιση της συμμόρφωσης με την τρέχουσα οδηγία και κάθε μέλος εξετάζεται για τον χαρακτηρισμό ως ανεξάρτητο κάθε έτος και το συμβούλιο οφείλει να προβεί σε αντικατάσταση του εάν αντιληφθεί ότι οι προϋποθέσεις έπαψαν να ισχύουν στο πρόσωπο ανεξάρτητου μη εκτελεστικού μέλους. Στην πράξη ορισμού της Επιτροπής Ελέγχου οφείλει να αιτιολογηθεί επαρκώς η ανεξαρτησία των μελών.

1.4.3 Εξειδίκευση και Εκπαίδευση των Μελών

Όλα τα μέλη της επιτροπής ελέγχου διαθέτουν σημαντικές γνώσεις στον χώρο δραστηριοποίησης της οντότητας και τουλάχιστον ένα εκ των μελών της, το οποίο απαραίτητως είναι ανεξάρτητο, πρέπει να κατέχει επαρκή γνώση και εμπειρία στην ελεγκτική και λογιστική και ταυτόχρονα δεν απουσιάζει ποτέ από τις συνεδριάσεις που αφορούν την έγκριση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Όπως και με την ανεξαρτησία των μελών έτσι και τα προσόντα των προτεινόμενων μελών οφείλουν να αιτιολογηθούν αναλόγως κατά την εκλογή τους.

1.4.4 Συχνότητα Συνεδριάσεων και Ενεργός Συμμετοχή

Η Επιτροπή Ελέγχου συνεδριάζει τέσσερις (4) φορές τον χρόνο το λιγότερο δηλαδή μετά το πέρας κάθε ημερολογιακού τριμήνου και αν κριθεί αναγκαίο μπορεί να συγκαλέσει έκτακτη συνεδρίαση. Στο άρθρο 90 του ν.4548/2018 αναφέρεται ότι οι συνεδριάσεις γίνονται είτε στις εγκαταστάσεις της ελεγχόμενης οντότητας είτε όπου προβλέπει το καταστατικό αυτής. Οι συνεδριάσεις μπορούν να γίνουν και ηλεκτρονικά και η συμμετοχή κάποιου μέλους με ηλεκτρονικό μέσο θεωρείται έγκυρη. Κατά την σύγκληση της Επιτροπής για συνεδρίαση θα πρέπει να αναφερθεί η ημέρα, η ώρα, ο τόπος και το θέμα της συνεδρίασης. Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία και συνεδριάζει έγκυρα επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης όταν παρίστανται, ή αντιπροσωπεύονται εγκύρως, όλα τα μέλη της. Σε περίπτωση που η Επιτροπή απαρτίζεται από περισσότερα από τρία μέλη, η Επιτροπή συνεδριάζει έγκυρα επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης όταν παρίστανται ή αντιπροσωπεύονται εγκύρως το 50% του αριθμού των μελών πλέον ενός. Στην λήψη των αποφάσεων η πλειοψηφία επικρατεί ενώ σε περίπτωση ισοψηφίας επικρατεί η ψήφος του Προέδρου της Επιτροπής. Στην ψηφοφορία των αποφάσεων δικαίωμα έχουν μόνο τα μέλη της Επιτροπής. Σε κάθε συνεδρίαση της Επιτροπής Ελέγχου τηρούνται πρακτικά όπου γίνεται πλήρης καταγραφή των συζητήσεων και αποφάσεων της, συνήθως υπεύθυνος για τα Πρακτικά είναι ο γραμματέας της επιτροπής. Στην λήξη της συνεδρίασης τα παρόντα μέλη όπως ορίζεται από το άρθρο 93 του ν. 4548/2018 οφείλουν να υπογράψουν τα Πρακτικά.

Κεφάλαιο 2. Περιβαλλοντική, Κοινωνική και Εταιρική Διακυβέρνηση (ESG)

2.1 Ορισμός και Ιστορική Αναδρομή

Ο όρος «ESG» (Environmental, Social, Governance) σχετίζεται με θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής διακυβέρνησης, τα οποία συντελούν στην εκτίμηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και βιωσιμότητας των επενδύσεων. Αυτές οι παράμετροι λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την ικανότητα μιας επιχείρησης να δημιουργεί προστιθέμενη αξία και υπεύθυνη ανάπτυξη σε βάθος χρόνου. Οι διεθνείς δείκτες που χρησιμοποιούνται καταγράφουν επιδόσεις σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και εταιρικής διακυβέρνησης (δείκτες ESG) αποτυπώνεται η ικανότητα των εταιρειών να διαμορφώνουν αποτελεσματικές στρατηγικές με μακροπρόθεσμα βιώσιμο ορίζοντα. Οι ESG δείκτες έχουν γίνει όλο και πιο σημαντικοί στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων με την πάροδο των ετών. Μπορεί ο ορισμός του ESG επινοήθηκε πρώτα το 2004 από το Παγκόσμιο Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών, η έννοια υπάρχει εδώ και πολύ περισσότερο καιρό.

Πρώτη αναφορά στις βιώσιμες επενδύσεις φαίνεται να υπάρχει την δεκαετία του 1970 ο νέος τότε όρος «κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση (SRI)» εμφανίστηκε ως ένας τρόπος για τους επενδυτές να ευθυγραμμίσουν τα χαρτοφυλάκιά τους με τις αξίες τους. Το 1971 ο H. Johnson, στο "Business in Contemporary Society: Framework and Issues", παρουσιάζει τρεις βασικές προσεγγίσεις για την κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων: Πρώτη, η παραδοσιακή προσέγγιση υποστηρίζει ότι κύρια ευθύνη της επιχείρησης αποτελεί η μεγιστοποίηση του κέρδους προς όφελος των μετόχων. Έπειτα, μια πιο εξελιγμένη προσέγγιση αναγνωρίζει ότι η οντότητα είναι κοινωνικά υπεύθυνη όταν είναι πρόθυμη να εξυπηρετεί ποικίλα συμφέροντα και από διαφορετικές κατευθύνσεις, όπως των εργαζομένων, των καταναλωτών και της κοινωνίας γενικότερα. Η πιο προοδευτική προσέγγιση βλέπει την επιχείρηση ως θεσμό με ευρύτερη κοινωνική αποστολή, που δρα ενεργά για την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας και της ηθικής υπευθυνότητας, πέρα από τα άμεσα οικονομικά συμφέροντα. Μία από τις πιο σημαντικές εξελίξεις στη θεμελίωση της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) στην δεκαετία του 1970 ήταν η δημοσίευση του κειμένου "Social Responsibilities of Business Corporations" της Επιτροπής Οικονομικής Ανάπτυξης (Committee for Economic Development CED). Σε αυτή τη δημοσίευση, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι φορείς λειτουργούν στο πλαίσιο μιας κοινωνικής συναίνεσης και οφείλουν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των κοινωνικών ομάδων, όχι μόνο των μετόχων. Ειδικότερα, τόνισε ότι οι επιχειρήσεις καλούνται να συμβάλλουν δραστικά στη βελτίωση της

ποιότητας ζωής και στην προώθηση ενός ευρύτερου συνόλου ανθρώπινων αξιών, πέρα από την απλή παροχή προϊόντων και υπηρεσιών. Η καινοτομία της προσέγγισης της Επιτροπής έγκειται στο γεγονός ότι τα μέλη της προέρχονταν τόσο από τον επιχειρηματικό όσο και από τον ακαδημαϊκό κόσμο, γεγονός που ενίσχυσε την αξιοπιστία και τη συνάφεια των θέσεων της με τις ανάγκες της τότε αγοράς.

Το 1984 εμφανίστηκε μια ακόμη θεωρία η οποία αποτελεί ακόμη την βάση για πολλές σύγχρονες αντιλήψεις γύρω από την ΕΚΕ και από τα πρότυπα που εφαρμόζονται για την σύνταξη των εκθέσεων βιωσιμότητας, πρόκειται για την θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών του R. Edward Freeman όπως παρουσιάζεται στο έργο του "Strategic Management: A Stakeholder Approach" υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να εστιάζουν αποκλειστικά στα συμφέροντα των μετόχων (shareholders), αλλά να λαμβάνουν υπόψη και τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders). Τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι όλα τα άτομα ή ομάδες που επηρεάζουν ή επηρεάζονται από τη λειτουργία της επιχείρησης, όπως οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, οι προμηθευτές, οι τοπικές κοινότητες, το κράτος και φυσικά οι μέτοχοι. Σύμφωνα με τον Freeman, για να είναι μια επιχείρηση βιώσιμη και επιτυχημένη μακροπρόθεσμα, πρέπει να ικανοποιεί όλα μέρη και όχι να προτάσσει μονοδιάστατα το οικονομικό κέρδος.

Το 1995 το U.S Social Investment Forum (SIF) Foundation κατέγραψε όλες τις βιώσιμες επενδύσεις στην Βόρεια Αμερική με αποτέλεσμα της καταγραφής τα 639 δισεκατομμύρια δολάρια επενδύσεων. Από αυτή την καταγραφή προέκυψε ότι οι εταιρείες θα μπορούσαν δυνητικά να βελτιώσουν τις οικονομικές επιδόσεις και να βελτιστοποιήσουν τη διαχείριση των κινδύνων δίνοντας έμφαση σε θέματα ESG και έτσι άρχισαν να μετρούν το περιβαλλοντικό και κοινωνικό τους αποτύπωμα. Το 1997 ιδρύθηκε η Παγκόσμια Πρωτοβουλία για την υποβολή εκθέσεων (GRI) με στόχο την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων, αν και σύντομα διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της ώστε να εστιάζει επίσης σε κοινωνικά ζητήματα και ζητήματα διακυβέρνησης. Το 1998, ο J. Elkington στο βιβλίο «Cannibals with Forks, the Triple Bottom Line of 21st Century Business», στόχος του ήταν να αναδείξει ένα αυξανόμενο σύνολο μη χρηματοοικονομικών εκτιμήσεων που επιτάσσεται να περιλαμβάνονται κατά την αποτίμηση των εταιρειών και να πείσει τις επιχειρήσεις να λειτουργούν προς το συμφέρον των ανθρώπων και του πλανήτη μια επιθυμία που συμμερίζονταν και άλλοι σε όλο τον κόσμο.

Το 2000, τα Ηνωμένα Έθνη φιλοξένησαν στη Νέα Υόρκη τους παγκόσμιους ηγέτες στη Σύνοδο Κορυφής της Χιλιετίας για να συζητήσουν τον εξελισσόμενο ρόλο τους στη νέα χιλιετία. Μετά

τη σύνοδο κορυφής, δημιουργήθηκαν οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας, οι οποίοι περιγράφουν οκτώ διεθνείς αναπτυξιακούς στόχους που πρέπει να επιτευχθούν έως το 2015. Τελικά, οι ΑΣΧ έθεσαν τις βάσεις για να συζητήσουν τα έθνη και οι εταιρείες πιο ειλικρινά τους παράγοντες ESG. Την ίδια χρονιά, ιδρύθηκε το Carbon Disclosure Project (CDP). Το CDP ενθάρρυνε τους θεσμικούς επενδυτές να αναζητούν αναφορές επιπτώσεων στο κλίμα από τις εταιρείες.

Μέχρι το 2015, οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) αντικατέστησαν τους ΑΣΧ. Οι ΣΒΑ περιέγραψαν δεκαεπτά στόχους βιωσιμότητας και έθεσαν μια παγκόσμια ατζέντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη με την ελπίδα να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής και να επιτευχθεί ένα πιο βιώσιμο μέλλον έως το 2030. Αν και ευρύτεροι στο πεδίο εφαρμογής τους, οι ΣΒΑ θέτουν συγκεκριμένους στόχους 169 στον αριθμό με μοναδικούς δείκτες για την παρακολούθηση της προόδου. Με την υιοθέτησή τους, οι ΣΒΑ σηματοδότησαν μια αλλαγή στην κοινωνικοπολιτική νοοτροπία και το ESG δεν ήταν πλέον ένα θέμα συζήτησης, αλλά κάτι που μπορούσε (και έπρεπε) να μετρηθεί.

Εικόνα 1: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ
Πηγή: <https://gscs.gov.gr/sdgs/>

Όταν χτύπησε η πανδημία COVID-19, πολλοί επενδυτές φοβήθηκαν ότι οι εταιρείες θα παραιτούνταν από τις πρωτοβουλίες ESG για χάρη της επιβίωσής τους και ενώ αυτό συνέβη σε ορισμένες περιπτώσεις, έγινε μια ενδιαφέρουσα ανακάλυψη: οι εταιρείες που είχαν ισχυρές επιδόσεις ESG ήταν καλύτερα εξοπλισμένες για να ανταπεξέλθουν στην πανδημία, καθώς είχαν ήδη υπολογίσει την πιθανότητα διαταραχής

Σήμερα, έχουν θεσπιστεί νέοι κανονισμοί και Ευρωπαϊκές οδηγίες όπως η CSRD που επιβάλλει την υποβολή εκθέσεων εταιρικής βιωσιμότητας σχετικά με τον περιβαλλοντικό και κοινωνικό αντίκτυπο των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων, καθώς και σχετικά με τον επιχειρηματικό αντίκτυπο των προσπαθειών τους στον τομέα των ESG. Πρόσφατα μάλιστα τον Δεκέμβριο του 2024 ψηφίστηκε ο νόμος 5164 ΦΕΚ Α' 202/12-12-2024 σύμφωνα με τον οποίο η παραπάνω οδηγία για την υποβολή εκθέσεων εταιρικής βιωσιμότητας, CSRD, εντάσσεται στο Ελληνικό Δίκαιο.

2.2 Οι Πυλώνες του ESG

2.2.1 Περιβαλλοντικός Πυλώνας

Ο περιβαλλοντικός πυλώνας του ESG επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο ο τρόπος λειτουργίας της οντότητας επηρεάζει το φυσικό περιβάλλον και πως η ίδια διαχειρίζεται του περιβαλλοντικού κινδύνους και επιπτώσεις της δραστηριότητάς της. Οι διαστάσεις του είναι ένα ευρύ φάσμα θεμάτων όπως η κλιματική αλλαγή, η εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου (GHG emissions), η χρήση φυσικών πόρων, η διαχείριση αποβλήτων, η ενεργειακή απόδοση, η προστασία της βιοποικιλότητας και η κυκλική οικονομία. Αποτελεί έναν από τους πιο βασικούς πυλώνες του ESG αν όχι τον πιο σημαντικό και οι επιχειρήσεις καλούνται όχι απλώς να συμμορφώνονται με τις περιβαλλοντικές ρυθμίσεις αλλά να εφαρμόζουν και προληπτικές δραστηριότητες με στόχο την μείωση του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος αλλά και την στρατηγική ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας στην επιχειρησιακή τους ταυτότητα.

Πολλές από τις επιχειρήσεις θέλοντας να συμμορφωθούν με τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις της εποχής χρησιμοποιούν το ISO 14001 το οποίο είναι ένα διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο για Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (EMS – Environmental Management System). Προσφέρει ένα πλαίσιο για την αναγνώριση, διαχείριση, παρακολούθηση και συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων μιας επιχείρησης. Οι βασικοί του στόχοι είναι τρεις, η μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η συμμόρφωση με νομοθετικές απαιτήσεις και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των ενδιαφερόμενων μερών.

Στο πλαίσιο της Ε.Ε., κανονισμοί όπως ο Κανονισμός Ταξινόμησης (EU Taxonomy Regulation) και η Οδηγία CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) ενισχύουν θεσμικά τη σημασία των περιβαλλοντικών κριτηρίων, απαιτώντας από τις εταιρείες τη

δημοσιοποίηση στοιχείων για την περιβαλλοντική τους επίδοση με ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα.

2.2.2 Κοινωνικός Πυλώνας

Ο Κοινωνικός Πυλώνας του ESG εστιάζει στις επιπτώσεις που έχουν οι δραστηριότητες της οντότητας στους ανθρώπους τόσο στο εσωτερικό περιβάλλον της όσο και στο εξωτερικό δηλαδή εργαζόμενοι, συνεργάτες, πελάτες, κοινότητες, προμηθευτές. Στο πλαίσιο αυτό η εκάστοτε επιχείρηση έχει την υποχρέωση να λειτουργεί με υπευθυνότητα, διαφάνεια και σεβασμό απέναντι στην ανθρώπινη αξία, τα εργασιακά δικαιώματα και την συλλογική ευημερία. Σημαντικοί τομείς του πυλώνα αυτού που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που αφορούν τον άνθρωπο και τις σχέσεις της επιχείρησης με τα ενδιαφερόμενα μέρη της. Στο επίκεντρο βρίσκονται οι εργασιακές σχέσεις και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Βασικός άξονας αποτελεί η προάσπιση ασφαλών και δίκαιων συνθηκών εργασίας, η ύπαρξη πολιτικών για την εξάλειψη των διακρίσεων, της παρενόχλησης και της καταναγκαστικής ή παιδικής εργασίας, καθώς και η διασφάλιση της συλλογικής εκπροσώπησης και του δικαιώματος στην απεργία. Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της διαφορετικότητας, ισότητας και ένταξης (DEI), με στόχο την προώθηση ίσων ευκαιριών για όλες τις ομάδες, ανεξαρτήτως φύλου, εθνικότητας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή άλλων χαρακτηριστικών. Παράλληλα, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επαγγελματική ανάπτυξη των εργαζομένων, μέσω επενδύσεων σε εκπαίδευση, κατάρτιση και ενδυνάμωση δεξιοτήτων, ενώ προτεραιότητα έχει και η υγεία και ασφάλεια στον χώρο εργασίας, με συστήματα πρόληψης ατυχημάτων και κινδύνων. Επιπλέον, ο κοινωνικός πυλώνας εξετάζει τις σχέσεις με την τοπική κοινωνία και τη συμβολή της επιχείρησης στην κοινωνική συνοχή, μέσα από δράσεις κοινωνικής υπευθυνότητας, υποστήριξης ευάλωτων πληθυσμών, ενίσχυσης της τοπικής απασχόλησης ή συνεργασιών με ΜΚΟ. Τέλος, αναδεικνύεται η σημασία της υπεύθυνης εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς οι επιχειρήσεις καλούνται να διασφαλίζουν ότι οι συνεργάτες και προμηθευτές τους σέβονται τις ίδιες κοινωνικές αρχές και πρότυπα.

2.2.3 Πυλώνας Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η Εταιρική Διακυβέρνηση αποτελεί τον τρίτο και εξίσου ουσιώδη πυλώνα του ESG, λειτουργώντας ως το θεσμικό υπόβαθρο που διασφαλίζει τη μακροχρόνια βιωσιμότητα και διαφάνεια της επιχείρησης. Εστιάζει στη δομή, στη λειτουργία και στις διαδικασίες λήψης

αποφάσεων της ανώτατης διοίκησης και του διοικητικού συμβουλίου συντελώντας στην διαμόρφωση ενός αξιόπιστου εσωτερικού ελέγχου, ηθικής διαχείρισης και στρατηγικής καθοδήγησης. Η παρουσία ενός αποτελεσματικού πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης έχει καθοριστική σημασία για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως οι μέτοχοι, οι επενδυτές, το προσωπικό και η κοινωνία στο σύνολό της.

Στο πλαίσιο του ESG, ο παράγοντας «Governance» δεν αφορά μόνο τη συμμόρφωση με τους νομικούς και κανονιστικούς κανόνες, αλλά εστιάζει σε μια ευρύτερη προσέγγιση διαχείρισης που ενσωματώνει την υπευθυνότητα, τη λογοδοσία και τη διαφάνεια. Βασική επιδίωξη αποτελεί η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και ο περιορισμός των συστημικών και λειτουργικών κινδύνων που ενδέχεται να πλήξουν είτε τη φήμη είτε τη μακροπρόθεσμη επιβίωση της επιχείρησης.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ύπαρξη πολιτικών κατά της διαφθοράς, η γνωστοποίηση των αμοιβών των διευθυντικών στελεχών και η δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών, που ενισχύουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών και διευκολύνουν την πρόσβαση σε υπεύθυνες επενδύσεις.

Επιπλέον, οι σύγχρονες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης εστιάζουν στη σύνθεση και στη διαφορετικότητα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, τη διαρκή εκπαίδευσή τους και την ενίσχυση της ανεξαρτησίας τους. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται όχι μόνο η συμμόρφωση με τον νόμο, αλλά και η στρατηγική ευθυγράμμιση της επιχείρησης με τις αξίες της βιωσιμότητας και της κοινωνικής ευθύνης.

Τελικά, η αποτελεσματική διακυβέρνηση ενισχύει τη χρηματοοικονομική απόδοση, περιορίζει τις νομικές εκθέσεις, προσελκύει ποιοτικούς επενδυτές και συμβάλλει θετικά στην επιχειρησιακή φήμη. Σε ένα παγκόσμιο περιβάλλον αυξημένου κανονιστικού ελέγχου και εντεινόμενου ανταγωνισμού, η εφαρμογή ισχυρών δομών διακυβέρνησης αναγνωρίζεται πλέον όχι μόνο ως καλή πρακτική, αλλά ως στρατηγικό πλεονέκτημα.

2.3 Οι δείκτες ESG

Κάθε πυλώνας ESG αποτελείται από ένα σύνολο πολύπλοκων, αλλά σαφώς καθορισμένων δεικτών. Οι δείκτες αυτοί αντανakλούν τις επιδόσεις των επιχειρήσεων σε ζητήματα που σχετίζονται με το περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση. Μέσω αυτών, πραγματοποιείται η αξιολόγηση των δραστηριοτήτων που αφορούν την βελτίωση της απόδοσης της επιχείρησης σε θέματα βιωσιμότητας, καθώς και γενικότερα της υπευθυνότητας που αυτή επιδεικνύει. Αν και οι δείκτες ESG δεν κατατάσσονται στους

χρηματοοικονομικούς δείκτες, είναι ουσιώδες να επισημανθεί ότι επηρεάζουν καθοριστικά την ανταγωνιστική θέση της εταιρείας και έχουν άμεση σχέση με τα οικονομικά αποτελέσματα της.

Το 2020, το Χρηματιστήριο Αθηνών υιοθέτησε τον Οδηγό Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ως μέσο προώσπισης και βελτίωσης της διαφάνειας και της ενημέρωσης σχετικά με τις δραστηριότητες που αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Θεωρώντας ότι για να επιτευχθεί η βέλτιστη διαχείριση των ESG θεμάτων από τις εταιρείες (σε κάθε κλάδο), απαιτείται η ανάπτυξη κατηγοριών δεικτών, το Χρηματιστήριο Αθηνών καθόρισε συγκεκριμένες κατηγορίες για την παρακολούθηση και αξιολόγηση αυτών των δεικτών. Πιο αναλυτικά, οι δείκτες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες:

Γενικοί δείκτες:

- Βασικοί δείκτες: Αφορούν θέματα ESG που είναι κοινά για όλες τις επιχειρήσεις και η δημοσιοποίησή τους είναι υποχρεωτική.
- Προηγμένοι δείκτες: Αντιπροσωπεύουν πιο ειδικά και εξειδικευμένα θέματα ESG.
- Κλαδικοί δείκτες: Αφορούν ζητήματα ESG που σχετίζονται με κινδύνους και πολύπλοκα ζητήματα βιωσιμότητας, τα οποία είναι χαρακτηριστικά για κάθε κλάδο δραστηριότητας.

Σε αυτήν την ενότητα, θα εξεταστούν οι κύριοι δείκτες και θα αναφερθούν ορισμένοι από τους πιο εξειδικευμένους και κλαδικούς δείκτες, σύμφωνα με τον προαναφερόμενο Οδηγό.

Βασικοί Δείκτες:

Περιβάλλον:

- C-E1: Άμεσες εκπομπές: Οι εκλύσεις αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου αποδίδονται σε ενέργειες όπως η παραγωγή ρεύματος, οι ανάγκες για θέρμανση και ψύξη, οι μεταφορές ανθρώπων και αγαθών, καθώς και σε διαδικασίες χημικής κατεργασίας.
- C-E2: Έμμεσες εκπομπές: Περιλαμβάνουν την απελευθέρωση αερίων που ενισχύουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου που προκύπτουν από εξωτερικές διαδικασίες, υπολογισμένα σε ισοδύναμες ποσότητες CO₂.
- C-E3: Ενεργειακή κατανάλωση και παραγωγή: Μετρά την ενέργεια που καταναλώνει και παράγει η επιχείρηση, διαχωρίζοντας τις πηγές σε ανανεώσιμες και μη ανανεώσιμες.

Κοινωνία:

- C-S1: Συμμετοχή ενδιαφερόμενων μερών: Αποτυπώνει την ένταση της αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας με τους άμεσα ή έμμεσα επηρεαζόμενους φορείς.
- C-S2: Γυναίκες εργαζόμενες
- C-S3: Γυναίκες σε διευθυντικές θέσεις: Εστιάζει στις γυναίκες που βρίσκονται σε σημαντικές θέσεις με υψηλές αμοιβές και αποτελούν τουλάχιστον το 10% του προσωπικού.
- C-S4: Κινητικότητα προσωπικού: Εκφράζει τη μετακίνηση των εργαζομένων, είτε μέσω εθελοντικών αποχωρήσεων, είτε λόγω απολύσεων.
- C-S5: Κατάρτιση εργαζομένων: Αναλύει τον τρόπο κατάρτισης των εργαζομένων με στόχο την ενίσχυση των ικανοτήτων τους.
- C-S6: Πολιτική ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Ενημερώνει για τις διαδικασίες και τη συμμόρφωση της επιχείρησης με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- C-S7: Συλλογικές συμβάσεις εργασίας: Δείχνει ποιο ποσοστό των εργαζομένων καλύπτεται από συλλογικές συμβάσεις.
- C-S8: Αξιολόγηση προμηθευτών: Αναλύει τους μηχανισμούς αξιολόγησης προμηθευτών βάσει περιβαλλοντικών, κοινωνικών και εταιρικής διακυβέρνησης κριτηρίων.

Εταιρική Διακυβέρνηση:

- C-G1: Σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου: Παρουσιάζει τη σύνθεση και τα βασικά γνωρίσματα του διοικητικού συμβουλίου, δίνοντας έμφαση στα προσόντα και την ανεξαρτησία των μελών
- C-G2: Εποπτεία βιώσιμης ανάπτυξης: Ο δείκτης αυτός παρακολουθεί τις στρατηγικές βιωσιμότητας και την εφαρμογή τους από το Διοικητικό Συμβούλιο.
- C-G3: Ουσιαστικά θέματα: Περιλαμβάνει την αξιολόγηση ζητημάτων που επηρεάζουν άμεσα την αξία της επιχείρησης, τόσο θετικά όσο και αρνητικά.
- C-G4: Πολιτική Βιωσιμότητας: Αναφέρεται στην ύπαρξη επίσημης πολιτικής βιωσιμότητας στην επιχείρηση, με στόχο την εφαρμογή στρατηγικών ESG.
- C-G5: Πολιτική επιχειρηματικής δεοντολογίας: Περιγράφει τις ηθικές αρχές που εφαρμόζει η επιχείρηση για την εξασφάλιση της ηθικής και υπεύθυνης λειτουργίας της.

- C-G6: Πολιτική ασφάλειας δεδομένων: Εστιάζει στη διαφύλαξη της ιδιωτικότητας και των προσωπικών πληροφοριών τόσο των πελατών όσο και του ανθρώπινου δυναμικού.

Οι προηγμένοι δείκτες (που συμβολίζονται με A και συνολικά ανέρχονται σε δεκαπέντε), εξετάζουν πιο περίπλοκα θέματα ESG και απευθύνονται σε εταιρείες που έχουν ήδη υιοθετήσει πρακτικές βιωσιμότητας και επιδιώκουν να προβάλουν τη στρατηγική τους προς επενδυτές και θεσμικούς παράγοντες. Στη συνέχεια, παρατίθεται συνοπτική παρουσίαση των σχετικών δεικτών:

Περιβάλλον:

- A-E1: Άλλες έμμεσες εκπομπές
- A-E2: Κίνδυνοι και ευκαιρίες από την κλιματική αλλαγή
- A-E3: Διαχείριση αποβλήτων
- A-E4: Απόρριψη λυμάτων
- A-E5: Περιοχές ευαίσθητης βιοποικιλότητας

Κοινωνία:

- A-S1: Βιώσιμη οικονομική δραστηριότητα
- A-S2: Μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων
- A-S3: Μισθολογική διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα
- A-S4: Αναλογία αμοιβής διευθύνοντος συμβούλου – εργαζομένων

Εταιρική Διακυβέρνηση:

- A-G1: Επιχειρηματικό μοντέλο
- A-G2: Παραβιάσεις επιχειρηματικής δεοντολογίας
- A-G3: Στόχοι ESG
- A-G4: Μεταβλητές αμοιβές
- A-G5: Εξωτερική διασφάλιση

Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί είκοσι ένας (21) δείκτες (Σύμβολο: SS) που αφορούν ειδικά κλαδικά θέματα ESG, αντανakλώντας τη βιωσιμότητα και τους κινδύνους που σχετίζονται με κάθε κλάδο. Για παράδειγμα, κάποιοι από αυτούς τους δείκτες είναι:

Περιβάλλον:

- SS-E1: Στρατηγική διαχείριση εκπομπών

- SS-E2: Εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων
- SS-E3: Κατανάλωση νερού
- SS-E4: Διαχείριση νερού
- SS-E5: Περιβαλλοντικές επιπτώσεις συσκευασιών

Κοινωνία:

- SS-S1: Ποιότητα και ασφάλεια προϊόντων
- SS-S2: Απόρρητο πελατών
- SS-S3: Νομικά αιτήματα για δεδομένα χρηστών
- SS-S4: Παραβιάσεις εργατικού δικαίου

Εταιρική Διακυβέρνηση:

- SS-G1: Πολιτική καταγγελίας δυσλειτουργιών
- SS-G2: Διαχείριση κρίσιμων κινδύνων

2.4 Κανονιστικό Πλαίσιο

Μια σημαντική στιγμή στην ιστορία του ESG και της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η 21^η Απριλίου 2021 όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την οδηγία CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) με σκοπό την αντικατάσταση της έως τότε οδηγίας NFRD (Non-Financial Reporting Directive) η οποία ίσχυε από το 2014 και είχε ψηφιστεί και αυτή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Συνοπτικά, η οδηγία NFRD (οδηγία 2014/95/ΕΕ) είχε ως στόχο να ενισχύσει τη διαφάνεια των επιχειρήσεων σχετικά με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κυβερνητικές επιδόσεις τους υποχρεώνοντας τις να παρέχουν πληροφορίες για τις μη χρηματοοικονομικές τους δραστηριότητες, όπως:

1. Περιβαλλοντικά θέματα (π.χ., εκπομπές CO₂, διαχείριση των πόρων).
2. Κοινωνικές και εργατικές πτυχές (π.χ., εργασιακές συνθήκες, διαχείριση της ποικιλομορφίας).
3. Αναφορά στη διακυβέρνηση (π.χ., εταιρική διακυβέρνηση και αντιδιαφθορά).

Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να αναρτώνται στην επίσημη διαδικτυακή πύλη της επιχείρησης και να παρέχονται στους οίκους αξιολόγησης καθώς και στους μετόχους.

Οι εταιρείες που καλούνται να συμμορφωθούν με την οδηγία αυτή και να δημοσιεύσουν τέτοιου είδους πληροφορίες είναι:

- *Εισηγμένες εταιρείες:* εκείνες με προσωπικό που υπερβαίνει τα 500 άτομα, εκείνες με προσωπικό έως και 500 άτομα, καθώς και τις θυγατρικές τους στη χώρα προέλευσής τους. Εξαιρούνται, ωστόσο, εκείνες των οποίων τα στοιχεία καλύπτονται ήδη από τον απολογισμό της μητρικής εταιρείας.
- *Μη εισηγμένες εταιρείες:* Περιλαμβάνονται επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται ως μεγάλες, δηλαδή με κύκλο εργασιών άνω των 40.000.000 ευρώ και προσωπικό που υπερβαίνει κατά μέσο όρο τα 250 άτομα. Επιπλέον, καλύπτονται μη εισηγμένες εταιρείες μεσαίου μεγέθους, των οποίων ο ετήσιος τζίρος κυμαίνεται από 8.000.000 έως 39.999.999 ευρώ και το ανθρώπινο δυναμικό από 50 έως 249 εργαζομένους. Τέλος, περιλαμβάνονται και οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, με ετήσιο κύκλο εργασιών από 700.000 έως 7.999.999 ευρώ και αριθμό εργαζομένων που κυμαίνεται μεταξύ 10 και 49 ατόμων.
- *Χρηματοπιστωτικά ιδρύματα*
- *Ασφαλιστικές εταιρείες*
- *Εταιρείες δημοσίου συμφέροντος*

Αξίζει να τονιστεί ότι η εφαρμογή της ήταν περιορισμένη, καθώς οι αναφορές δεν ήταν υποχρεωτικά ενοποιημένες ή ελεγμένες από ανεξάρτητους φορείς και δεν περιλάμβανε συγκεκριμένα πρότυπα αναφοράς με αποτέλεσμα οι απαιτήσεις της να μην καλύπτονταν πάντα με σαφήνεια, γεγονός που προκαλούσε ασάφεια στην αξιολόγηση των επιδόσεων των εταιρειών.

Η οδηγία CSRD (οδηγία 2022/2464/ΕΕ) έχει τον ίδιο στόχο με την προγενέστερη της δηλαδή να ενισχύσει τη διαφάνεια των επιχειρήσεων σχετικά με τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και κυβερνητικές επιδόσεις τους παρόλα αυτά απαιτεί την αναφορά σε ένα πιο ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως η στρατηγική αειφορίας της εταιρείας, οι κίνδυνοι και οι ευκαιρίες για βιωσιμότητα, και ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων της στην κοινωνία και το περιβάλλον. Αυτό περιλαμβάνει τη δημοσιοποίηση δεδομένων για τις εκπομπές CO₂, τη διαχείριση της ενέργειας, τη διάρθρωση των εργασιακών σχέσεων, τις ηθικές πρακτικές, καθώς και τις διαδικασίες εταιρικής διακυβέρνησης. Η CSRD δεν περιορίζεται στο μέγεθος της εταιρείας που εφαρμόζεται και έχει σκοπό σταδιακά να υιοθετηθεί από όλες. Ακόμη, έχει συγκεκριμένα πρότυπα, όπως το ESRS, σύμφωνα με τα οποία συντάσσονται οι εκθέσεις βιωσιμότητας προκειμένου να είναι ευανάγνωστες από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και να μπορούν να συγκριθούν τα αποτελέσματα της με αυτά άλλων εταιριών του κλάδου. Δυο βασικές διαφορές της οδηγίας συγκριτικά με τις προγενέστερες είναι:

1. Απαιτείται αξιολόγηση της ελεγχόμενης οντότητας μέσω της διενέργειας αξιολόγησης διπλής ουσιαστικότητας (double materiality assessment). Η διπλή ουσιαστικότητα αποτελεί έναν κεντρικό πυλώνα της νέας οδηγίας CSRD και αφορά στην κατανόηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων της εταιρείας από δύο αλληλένδετες οπτικές, αρχικά την επίδραση των θεμάτων βιωσιμότητας στην οικονομική απόδοση της εταιρείας και, δεύτερον, την επίδραση που έχει η ίδια η εταιρεία στο περιβάλλον και την κοινωνία. Αυτή η συνολική προσέγγιση ενισχύει τη διαχείριση των κινδύνων, την διαφάνεια και τη λήψη αποφάσεων βάσει αξιόπιστων δεδομένων, ενώ παράλληλα ενδυναμώνει την εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων μερών
2. Απαιτείται έλεγχος και επαλήθευση των αναφορών από ανεξάρτητους φορείς, ενισχύοντας την αξιοπιστία τους.

Σύμφωνα με τον Νόμο 5164 ΦΕΚ Α' 202/12-12-2024 η οδηγία CSRD ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο και οι επιχειρήσεις της χώρας καλούνται πλέον βάση νόμου να συμμορφωθούν σ' αυτή. Πιο αναλυτικά, σκοπός του νέου νόμου είναι:

- Η αύξηση της διαφάνειας σχετικά με τις πληροφορίες βιωσιμότητας των επιχειρήσεων, μέσω της παροχής αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων από επιλεγμένες κατηγορίες εταιρειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από υποκαταστήματα συγκεκριμένων επιχειρήσεων τρίτων χωρών που λειτουργούν στην Ελλάδα. Επιπλέον, διασφαλίζεται ότι το κοινό έχει άμεση και πλήρη πρόσβαση σε αυτές τις πληροφορίες. Η προσαρμογή των ορίων κατάταξης των οντοτήτων και των ομίλων επιχειρήσεων στα σύγχρονα δεδομένα
- Η διευκόλυνση και απλοποίηση συγκεκριμένων διατάξεων του Γενικού Εμπορικού Μητρώου όσον αφορά τα στοιχεία που πρέπει να δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό και την προσαρμογή των σχετικών προστίμων,
- Η αποκατάσταση προηγούμενων νομοθετικών ασαφειών και λαθών, στο πλαίσιο της κωδικοποίησης της νομοθεσίας που αφορά την προστασία των καταναλωτών,
- Η ενίσχυση των στρατηγικών επενδύσεων, με ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα των κρίσιμων πρώτων υλών,
- Η αντιμετώπιση και ρύθμιση συγκεκριμένων ζητημάτων του Υπουργείου Ανάπτυξης που απαιτούν άμεση προσοχή.

Πιο αναλυτικά, βασικό μέρος των αλλαγών που επιβάλλει η νομοθεσία είναι η τροποποίηση των ορίων που ορίζουν το μέγεθος της εκάστοτε επιχείρησης:

Πολύ μικρές οντότητες είναι οι οντότητες οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια σε δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

α) Σύνολο ενεργητικού (περιουσιακών στοιχείων): τετρακόσιες πενήντα χιλιάδες (450.000) ευρώ.

β) Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: εννιακόσιες χιλιάδες (900.000) ευρώ.

γ) Μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της περιόδου: δέκα (10) άτομα.

Ως μικρές οντότητες χαρακτηρίζονται αυτές που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και, κατά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού τους, δεν υπερβαίνουν τα όρια σε τουλάχιστον δύο από τα παρακάτω κριτήρια:

α) Σύνολο ενεργητικού έως 5.000.000 ευρώ.

β) Καθαρός κύκλος εργασιών έως 10.000.000 ευρώ.

γ) Μέσος όρος εργαζομένων κατά τη διάρκεια της χρήσης έως 50 άτομα.

Ως μεσαίες οντότητες ορίζονται εκείνες που δεν κατατάσσονται ως πολύ μικρές ή μικρές και, κατά την ημερομηνία σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δεν υπερβαίνουν τα όρια σε τουλάχιστον δύο από τα παρακάτω κριτήρια:

α) Σύνολο ενεργητικού έως 25.000.000 ευρώ.

β) Καθαρός κύκλος εργασιών έως 50.000.000 ευρώ.

γ) Μέσος αριθμός απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της χρήσης έως 250 άτομα.

Μεγάλες οντότητες χαρακτηρίζονται εκείνες που, κατά τον χρόνο κλεισίματος του ισολογισμού τους, υπερβαίνουν τα όρια σε τουλάχιστον δύο από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

α) Σύνολο ενεργητικού πάνω από 25.000.000 ευρώ

β) Καθαρός κύκλος εργασιών πάνω από 50.000.000 ευρώ.

γ) Μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της χρήσης πάνω από 250 άτομα.

Έπειτα από την αναδιατύπωση των ορίων χαρακτηρισμού του μεγέθους των επιχειρήσεων. Ακολουθεί η επιβολή της σύνταξης απολογισμών βιωσιμότητας σταδιακά και ανάλογα με το νέο μέγεθος της επιχείρησης ώστε να δοθεί χρόνος σ' αυτές να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Η υποχρέωση δημοσίευσης των εκθέσεων θα έχει τον παρακάτω ρυθμό:

Η εφαρμογή των υποχρεώσεων βιώσιμης αναφοράς προβλέπεται να ξεκινήσει σταδιακά, ανάλογα με το μέγεθος και τη φύση των επιχειρήσεων. Από την 1η Ιανουαρίου 2024, το νέο πλαίσιο εφαρμόζεται στις μεγάλες επιχειρήσεις ή στις μητρικές εταιρείες μεγάλων ομίλων που θεωρούνται οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος. Ένα χρόνο αργότερα, από την 1η Ιανουαρίου 2025, η υποχρέωση επεκτείνεται σε όλες τις μεγάλες επιχειρήσεις και τις μητρικές μεγάλων ομίλων, ανεξαρτήτως αν είναι δημόσιου ενδιαφέροντος. Από την 1η Ιανουαρίου 2026, η εφαρμογή αγγίζει και τις μεσαίες ή μικρές επιχειρήσεις, καθώς και συγκεκριμένα απλά ιδρύματα και θυγατρικές ασφαλιστικές εταιρείες, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Τέλος, από την 1η Ιανουαρίου 2028, το νέο κανονιστικό πλαίσιο θα ισχύει και για εταιρείες εκτός Ε.Ε., σύμφωνα με τις απαιτήσεις απολογισμού βιωσιμότητας που ορίζει το νέο άρθρο 154B του ν. 4548/2018, όπως αυτό τροποποιείται με το σχετικό σχέδιο νόμου.

Η συμπερίληψη μη χρηματοοικονομικών καταστάσεων στην έκθεση διαχείρισης αφαιρείται με σκοπό την αντικατάσταση της σχετικά με την υποχρέωση υποβολής απολογισμού βιωσιμότητας που διαθέτει σαφώς ορισμένο πλαίσιο και ελάχιστα απαιτούμενα στοιχεία το οποίο αντλείται από ευρωπαϊκά πρότυπα ESRS που ανέπτυξε η EFRAG. Το Διοικητικό Συμβούλιο των οντοτήτων που υπόκεινται στην υποχρέωση σύνταξης έκθεσης βιωσιμότητας πρέπει να τηρεί τις ίδιες διαδικασίες που ισχύουν για τη σύνταξη και δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, των εκθέσεων διαχείρισης και της δήλωσης εταιρικής διακυβέρνησης. Επιπλέον, οφείλει να εξασφαλίζει την εφαρμογή των νομοθετημένων προτύπων υποβολής των εκθέσεων βιωσιμότητας. Στην ετήσια οικονομική έκθεση πρέπει να περιλαμβάνεται δήλωση μέλους του διοικητικού συμβουλίου, η οποία βεβαιώνει ότι η έκθεση διαχείρισης συντάχθηκε σύμφωνα με τα καθορισμένα πρότυπα βιωσιμότητας. Οι επιχειρήσεις που εμπίπτουν σε αυτή την υποχρέωση είναι επίσης υποχρεωμένες να ανακοινώνουν στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.Μ.Η) τον ορισμό και την αντικατάσταση των υπευθύνων προσώπων που φροντίζουν για την υποβολή των εκθέσεων βιωσιμότητας. Ακόμη, πρέπει να δημοσιεύουν εντός 20 ημερών από την έγκρισή τους στη Γενική Συνέλευση, στο Γ.Ε.Μ.Η, τόσο τη γνώμη του ελεγκτή όσο και το πλήρες κείμενο της έκθεσης ελέγχου που αφορά την έκθεση βιωσιμότητας, όταν αυτό απαιτείται.

Συνοψίζοντας, καθιερώνεται η υποχρέωση ελέγχου και πιστοποίησης της υποβολής των απολογισμών βιωσιμότητας κατά τη διάρκεια του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αυτή η απαίτηση αφορά τόσο τις οντότητες δημοσίου ενδιαφέροντος όσο και τις μεσαίες και μεγάλες εταιρείες. Ο εν λόγω έλεγχος μπορεί να ανατεθεί είτε σε ορκωτούς ελεγκτές ή ελεγκτικές εταιρείες είτε σε ανεξάρτητους παρόχους υπηρεσιών διασφάλισης, οι

οποίοι για τα ζητήματα πιστοποίησης των εκθέσεων βιωσιμότητας εξισώνονται με τους ορκωτούς ελεγκτές και τις ελεγκτικές εταιρείες..

2.5 Πρότυπα δημοσιοποίησης μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, η αξιολόγηση της απόδοσης των επιχειρήσεων δεν περιορίζεται πλέον μόνο σε χρηματοοικονομικά μεγέθη. Οι επενδυτές και ειδικότερα οι κοινωνικά υπεύθυνοι επενδυτές εξετάζουν πλέον με ιδιαίτερη προσοχή και τη μη χρηματοοικονομική επίδοση των οργανισμών. Η αξιολόγηση αυτή είναι κρίσιμη καθώς παρέχει μια πιο ολιστική εικόνα της βιωσιμότητας και της μακροπρόθεσμης αξίας που μπορεί να δημιουργήσει μία επιχείρηση. Οι κοινωνικά υπεύθυνοι επενδυτές, που επιδιώκουν την αποδοτικότητα κεφαλαίου χωρίς να αγνοούν τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές προεκτάσεις των επενδύσεών τους, αναζητούν διαφανείς, αξιόπιστες και συστηματικά δομημένες πληροφορίες σχετικά με τη μη χρηματοοικονομική απόδοση.

Οι επιχειρήσεις, ανάλογα με τον κλάδο δραστηριοποίησης και το επίπεδο δέσμευσης τους στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Ε.Κ.Ε.), εφαρμόζουν διαφορετικά πρότυπα και μεθόδους δημοσιοποίησης αυτών των πληροφοριών. Ο πιο συνηθισμένος και επίσημος τρόπος επικοινωνίας των ESG επιδόσεων είναι η Έκθεση Βιωσιμότητας, η οποία δημοσιεύεται συνήθως σε ετήσια βάση.

Η Έκθεση Βιωσιμότητας περιλαμβάνει ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία που τεκμηριώνουν τις επιδόσεις της επιχείρησης στα πεδία του περιβάλλοντος (π.χ. εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, χρήση φυσικών πόρων), της κοινωνίας (π.χ. εργασιακά δικαιώματα, κοινωνικές πρωτοβουλίες) και της διακυβέρνησης (π.χ. ηθική διοίκηση, καταπολέμηση διαφθοράς). Σκοπός της είναι να ενημερώσει πλήρως τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως μετόχους, επενδυτές, εργαζόμενους και κοινωνίες, και να καλλιεργήσει εμπιστοσύνη μέσα από τη διαφάνεια και τη λογοδοσία.

Η ιστορική απαρχή των αναφορών βιωσιμότητας εντοπίζεται στα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν τέτοιου είδους αναφορές χρησιμοποιούνταν περιορισμένα, κυρίως ως συνοδευτικό υλικό στους οικονομικούς ισολογισμούς. Με την πάροδο του χρόνου και την ενίσχυση της παγκόσμιας περιβαλλοντικής και κοινωνικής ευαισθητοποίησης, οι αναφορές αυτές απέκτησαν αυτόνομο και καθοριστικό ρόλο στην επιχειρηματική στρατηγική και λογοδοσία. Σήμερα, η αναφορά βιωσιμότητας αποτελεί βασικό εργαλείο εταιρικής επικοινωνίας και στρατηγικής ESG, ενώ η σύνταξή της είναι πλέον υποχρεωτική για πολλές επιχειρήσεις στο πλαίσιο κανονιστικών υποχρεώσεων, όπως η Οδηγία CSRD και τα πρότυπα ESRS. Επιπλέον, διεθνείς οργανισμοί όπως το Global Reporting Initiative

(GRI), το Sustainability Accounting Standards Board (SASB) και το Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) έχουν αναπτύξει πρότυπα που ενισχύουν την ομοιομορφία, συγκρισιμότητα και αξιοπιστία των δημοσιοποιούμενων δεδομένων. Η υιοθέτηση αυτών των προτύπων αποτελεί όχι μόνο ένδειξη υπευθυνότητας, αλλά και ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις που επιδιώκουν να προσελκύσουν επενδυτικό ενδιαφέρον και να διατηρήσουν θετικό εταιρικό αποτύπωμα.

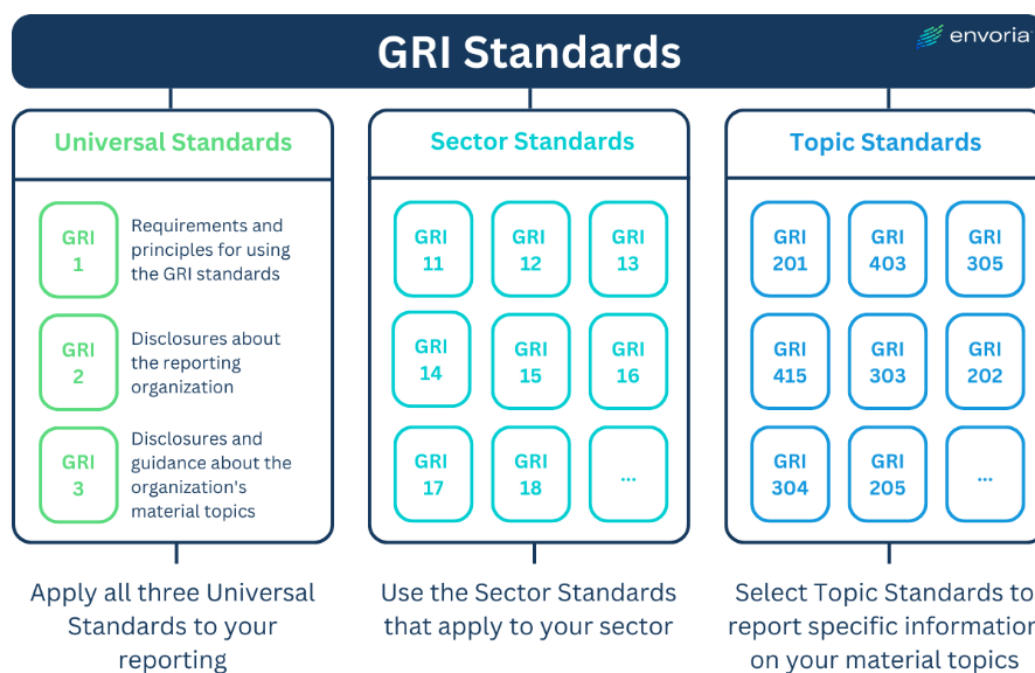
2.5.1 Πρωτοβουλία Παγκόσμιας Αναφοράς (Global Reporting Initiative - GRI)

Το GRI αποτελεί το πρωτοποριακό και ευρύτερα αποδεκτό πλαίσιο για την αναφορά θεμάτων βιωσιμότητας και ESG. Υφίσταται διαρκείς επικαιροποιήσεις, με στόχο να ευθυγραμμίζεται με τον παγκόσμιο διάλογο για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως αυτός καθορίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη. Λειτουργεί με αποστολή «να επιτρέπει επιλογές που δημιουργούν θετικά κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά αποτελέσματα για όλους» (GRI, 2022, σ.1).

Συνεστήθη το 1997 από το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών, τον Συνασπισμό για Οικονομίες Περιβαλλοντικά Υπεύθυνες (CERES) και το Ινστιτούτο Tellus, με βάση την αρχή της Τριπλής Γραμμής Αποτελεσμάτων (Triple Bottom Line) για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Η ίδρυσή του αποτέλεσε εξέλιξη της περιβαλλοντικής και κοινωνικής ευαισθητοποίησης που ενισχύθηκε τη δεκαετία του 1990, έπειτα από περιβαλλοντικά σκάνδαλα όπως το ναυάγιο του Exxon Valdez το 1989, το οποίο οδήγησε στη δημιουργία του CERES. Το ατύχημα αυτό θεωρείται καταλύτης για τη γενικότερη στροφή στην εταιρική υπευθυνότητα, που τελικά οδήγησε στην ανάγκη για ένα πλαίσιο διαφανούς και συγκρίσιμης αναφοράς ESG, όπως αυτό που παρέχει ο GRI. Το GRI λειτουργεί ως ένα προαιρετικό πρότυπο αναφοράς, το οποίο δύναται να εφαρμοστεί συμπληρωματικά σε συνδυασμό με άλλα συστήματα αναφοράς βιωσιμότητας. Επίσης, δεν απευθύνεται αποκλειστικά σε μετόχους, αλλά περιλαμβάνει ως κοινό-στόχο τους εργαζομένους, τους καταναλωτές και το ευρύ κοινό. Αυτό αναδεικνύει τη στάση των Ηνωμένων Εθνών ότι τα ζητήματα βιωσιμότητας και οι σχετικές πληροφορίες έχουν καθολική σημασία και οφείλουν να είναι διαθέσιμες σε όλους.

Η πρώτη έκδοση των κατευθυντήριων γραμμών του GRI (γνωστή ως G1) παρουσιάστηκε το 2000, σηματοδοτώντας τη δημιουργία του πρώτου διεθνούς πλαισίου για την αποτύπωση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Το επόμενο έτος, το 2001, ο GRI ιδρύθηκε επίσημα ως ανεξάρτητος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός, ενισχύοντας τη θεσμική του υπόσταση. Το 2002, η έδρα του μεταφέρθηκε στο Άμστερνταμ, καθιστώντας

τον έναν πλήρως διεθνοποιημένο οργανισμό, με αυξανόμενη επιρροή στην παγκόσμια επιχειρηματική κοινότητα. Την ίδια χρονιά, εκδόθηκε η δεύτερη έκδοση των κατευθυντήριων οδηγιών (G2), η οποία ακολουθήθηκε από την έκδοση G3 το 2006 και την G4 το 2013, κάθε μία από τις οποίες ενσωμάτωνε βελτιώσεις και προσαρμογές με βάση τις εξελισσόμενες ανάγκες των επιχειρήσεων και των ενδιαφερόμενων μερών. Ένα σημαντικό ορόσημο επιτεύχθηκε το 2016, όταν ο GRI εγκατέλειψε τη μορφή των κατευθυντήριων γραμμών και εισήγαγε τα GRI Standards – τα πρώτα πλήρως δομημένα και θεσμικά πρότυπα για την αναφορά βιωσιμότητας. Έκτοτε, τα πρότυπα του GRI συνεχίζουν να αναπτύσσονται, περιλαμβάνοντας νέα θεματικά πρότυπα, όπως για τη φορολογία (2019) και τα απόβλητα (2020), διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής τους σε εξειδικευμένα θέματα ESG.

Εικόνα 2: Τα GRI standards
Πηγή: <https://envoria.com/>

Η ευρεία αποδοχή των GRI Standards αντικατοπτρίζεται και στην παγκόσμια χρήση τους. Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες και ερευνητικές εκθέσεις, όπως το KPMG Survey of Sustainability Reporting, το 80% έως 90% των μεγαλύτερων πολυεθνικών επιχειρήσεων χρησιμοποιούν τα πρότυπα του GRI για τη σύνταξη των εκθέσεων αειφορίας τους. Η Τρισευγένη (2019) επιβεβαιώνει την τάση αυτή, σημειώνοντας ότι το 90% των κορυφαίων εταιρειών παγκοσμίως βασίζονται στα πρότυπα GRI για την αποτύπωση της ESG

απόδοσής τους, γεγονός που καθιστά τον οργανισμό έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς παγκοσμίως στον τομέα της βιώσιμης εταιρικής αναφοράς.

2.5.2 Συμβούλιο Προτύπων Λογιστικής Βιωσιμότητας (Sustainability Accounting Standards Board - SASB)

Ο SASB (Sustainability Accounting Standards Board), ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 2011 από τον Jean Rogers, δημιουργήθηκε με σκοπό την ανάπτυξη λογιστικών προτύπων που αφορούν τη βιωσιμότητα. Το SASB δίνει έμφαση στη σύνδεση της μη χρηματοοικονομικής απόδοσης με την επιχειρηματική κερδοφορία, επικεντρώνοντας ιδιαίτερα στις ανάγκες και τις προτεραιότητες των επενδυτών. Αυτό είναι σαφές στη δήλωση στόχου του: «να αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές γνωστοποίησης για ζητήματα βιωσιμότητας που διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών χρήσιμων για τη λήψη αποφάσεων από τις εταιρείες προς τους επενδυτές».

Ο οργανισμός έχει αναπτύξει και διαθέσει στο κοινό 77 πρότυπα, τα οποία καλύπτουν 11 διακριτούς βιομηχανικούς κλάδους. Κεντρικός άξονας της προσέγγισής του αποτελεί η «Χρηματοοικονομική Ουσιαστικότητα» (Financial Materiality), σύμφωνα με την οποία τα πρότυπα επικεντρώνονται σε ζητήματα βιωσιμότητας που ενδέχεται να έχουν ουσιώδη επίδραση στην οικονομική απόδοση ενός οργανισμού. Το SASB έχει δημιουργήσει τον Χάρτη Ουσιαστικότητας SASB (SASB Materiality Map) για να παρουσιάσει την αξιολόγηση της ουσιαστικότητας ανά τομέα και ζήτημα. Κατά τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας διατριβής, το SASB συγχωνεύθηκε με το νεοσύστατο ISSB, υπό το Ίδρυμα IFRS (IFRS Foundation, 2022).

Στο πλαίσιο της διεθνούς προσπάθειας για ενίσχυση της διαφάνειας και της συνέπειας στην αναφορά των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και διακυβερνητικών επιδόσεων των επιχειρήσεων, σημειώθηκε μία σημαντική εξέλιξη τον Ιούλιο του 2020: ο Global Reporting Initiative (GRI) και ο Sustainability Accounting Standards Board (SASB) ανακοίνωσαν την έναρξη ενός προγράμματος συνεργασίας με στόχο την ενίσχυση της συμπληρωματικής χρήσης των προτύπων τους από τις επιχειρήσεις.

Η συνεργασία αυτή ήρθε ως απάντηση στην αυξανόμενη ανάγκη για σύγκλιση των υφιστάμενων προτύπων βιωσιμότητας, καθώς η πληθώρα διαφορετικών προσεγγίσεων είχε οδηγήσει σε σύγχυση τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους επενδυτές. Παρά τις διαφορετικές θεωρητικές βάσεις τους, τα πρότυπα των δύο οργανισμών θεωρούνται συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά:

- Τα GRI Standards είναι σχεδιασμένα για να καταγράφουν την ευρύτερη επίδραση μιας επιχείρησης στην κοινωνία, στο περιβάλλον και στην οικονομία, εξυπηρετώντας την ανάγκη πληροφόρησης των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders).
- Αντίθετα, τα SASB Standards εστιάζουν στην παροχή χρηματοοικονομικά ουσιώδους πληροφόρησης σχετικής με τις επιδόσεις βιωσιμότητας, με απώτερο αποδέκτη τους επενδυτές και τις κεφαλαιαγορές.

Μέσω της σύμπραξης αυτής, οι δύο οργανισμοί επιδίωξαν να αναδείξουν καλές πρακτικές συνδυαστικής χρήσης των προτύπων τους, επιτρέποντας έτσι στις επιχειρήσεις να παρέχουν μια πληρέστερη και πολυδιάστατη εικόνα της βιωσιμότητάς τους. Η δυνατότητα ταυτόχρονης αξιοποίησης των GRI και SASB Standards ενισχύει τόσο την λογιστική απεικόνιση της βιωσιμότητας όσο και τη στρατηγική διαχείρισης των κινδύνων και των ευκαιριών ESG, συμβάλλοντας τελικά στη βελτίωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και στη μακροπρόθεσμη αξία των επιχειρήσεων.

Η συγκεκριμένη συνεργασία αποτέλεσε ένα καθοριστικό βήμα προς την ενοποίηση των πλαισίων αναφοράς βιωσιμότητας, σε μια περίοδο κατά την οποία οι πιέσεις από ρυθμιστικές αρχές, θεσμικούς επενδυτές και την κοινωνία των πολιτών είχαν αυξηθεί κατακόρυφα. Επιβεβαιώνει επίσης τη γενικότερη στροφή του επιχειρηματικού κόσμου προς ενιαίες, διαφανείς και ουσιαστικές αναφορές ESG, συμβάλλοντας στη διευκόλυνση της συγκρισιμότητας και της υπευθυνότητας.

2.5.3 Ομάδα Εργασίας για τις Χρηματοοικονομικές Αποκαλύψεις Σχετικές με το Κλίμα (Task Force for Climate-related Financial Disclosures - TCFD)

Η TCFD αποτελεί ένα πρόσφατα αναπτυγμένο πλαίσιο αναφοράς που απευθύνεται κυρίως σε ειδικούς του χρηματοοικονομικού τομέα, όπως επενδυτικούς τραπεζίτες, δανειστές και αναλογιστές ασφαλιστικών εταιρειών. Το 2015, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board - FSB) ιδρύθηκε από τα υπουργεία Οικονομικών και τις κεντρικές τράπεζες των χωρών της G20 για να δημιουργήσει την Ομάδα Εργασίας για τις Χρηματοοικονομικές Αποκαλύψεις Σχετικές με το Κλίμα.

Το πλαίσιο αναφοράς της TCFD περιλαμβάνει τόσο τις επιπτώσεις όσο και τις εξαρτήσεις της επιχείρησης από τη φύση. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε πρόσφατα την Οδηγία για την Εταιρική Αναφορά Βιωσιμότητας (Corporate Sustainability Reporting

Directive - CSRD), η οποία απαιτεί περιορισμένο εξωτερικό έλεγχο των γνωστοποιούμενων πληροφοριών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

Η διαρκής εξέλιξη των διεθνών πλαισίων αναφοράς καταδεικνύει τη σημασία της εις βάθος κατανόησης τόσο των διαφοροποιημένων πρακτικών αναφοράς όσο και των μηχανισμών διασφάλισης που αναπτύσσονται στις αγορές.

2.5.4 Ευρωπαϊκά Πρότυπα Υποβολής Εκθέσεων Βιωσιμότητας (ESRS)

Παρότι υπάρχουν πολυάριθμα εθελοντικά πλαίσια για την αναφορά θεμάτων ESG, όπως τα GRI, SASB και TCFD, στον τομέα της διασφάλισης των σχετικών πληροφοριών παρατηρείται έλλειψη καθολικά αποδεκτών προτύπων. Το πιο σημαντικό στη διαδικασία διασφάλισης των εκθέσεων βιωσιμότητας είναι, όπως και στη διαδικασία αναφοράς, η απουσία ενός γενικώς αποδεκτού προτύπου που να καθοδηγεί τους επαγγελματίες. Οι επενδυτές έχουν εκφράσει δυσαρέσκεια για την έλλειψη τυποποιημένων δεδομένων επενδυτικού επιπέδου. Η απουσία καθολικών προτύπων ESG καθιστά δύσκολη την αξιολόγηση της συνέπειας και της συγκρισιμότητας των δεδομένων στις εκθέσεις ESG. Επιπλέον, ορισμένες εκθέσεις ESG δεν παρέχουν επαρκή ποιότητα και κατάλληλες πληροφορίες, ώστε τα ενδιαφερόμενα μέρη να αξιολογήσουν αν περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τον συγκεκριμένο κλάδο. Όχι μόνο οι οργανισμοί που αναφέρουν, αλλά και οι πάροχοι διασφάλισης, στερούνται γνώσης, καθοδήγησης και πληροφόρησης σχετικά με την παρουσίαση των πληροφοριών και την πρακτική της διασφάλισης.

Η ανάγκη συνεπώς για αξιόπιστη, συγκρίσιμη και διαφανή δημοσιοποίηση πληροφοριών βιωσιμότητας στις επιχειρήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδήγησε στη θεσμοθέτηση των Ευρωπαϊκών Προτύπων Υποβολής Εκθέσεων Βιωσιμότητας (ESRS). Τα πρότυπα αυτά τέθηκαν σε ισχύ με τον Κατ' Εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) 2023/2772 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε εφαρμογή της Οδηγίας (ΕΕ) 2022/2464 για την εταιρική αναφορά βιωσιμότητας (Corporate Sustainability Reporting Directive – CSRD).

Η οδηγία CSRD αντικατέστησε τη Non-Financial Reporting Directive (NFRD) και επεκτείνει σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης γνωστοποιήσεων μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Υποχρεωμένες πλέον να εφαρμόζουν τα ESRS είναι όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις στην ΕΕ με κύκλο εργασιών άνω των €40 εκατ., προσωπικό άνω των 250 ατόμων, καθώς και εισηγμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις (με μεταβατική περίοδο συμμόρφωσης).

Τα ESRS έχουν ως στόχο τη συστηματική και εναρμονισμένη γνωστοποίηση πληροφοριών βιωσιμότητας, με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και την προστασία των επενδυτών, συμβάλλοντας παράλληλα στους στόχους του European Green Deal. Τα πρότυπα καθορίζουν ποιες πληροφορίες πρέπει να αποκαλύπτουν οι εταιρείες για τις σημαντικές επιπτώσεις, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες τους αναφορικά με:

- Περιβαλλοντικά ζητήματα (π.χ. κλιματική αλλαγή, χρήση φυσικών πόρων)
- Κοινωνικά θέματα (π.χ. ανθρώπινα δικαιώματα, εργασιακές συνθήκες)
- Θέματα διακυβέρνησης (π.χ. ηθική, διαφθορά, σύστημα εσωτερικού ελέγχου)

Η εφαρμογή τους βασίζεται στην αρχή της διπλής ουσιαστικότητας δηλαδή οι επιχειρήσεις απαιτείται να γνωστοποιούν πληροφορίες μόνο για τα θέματα που, μετά από αξιολόγηση, θεωρούνται ουσιώδη για τις επιδόσεις και τον αντίκτυπό τους.

Τα πρότυπα ESRS διαρθρώνονται σε τρεις κύριες κατηγορίες:

1. Οριζόντια πρότυπα (cross-cutting standards)

- ESRS 1 – Γενικές απαιτήσεις: Περιγράφει το γενικό πλαίσιο, τις θεμελιώδεις έννοιες και τις γενικές αρχές σύνταξης των εκθέσεων βιωσιμότητας.
- ESRS 2 – Γενικές γνωστοποιήσεις: Προβλέπει πληροφορίες που πρέπει να δημοσιοποιούνται ανεξαρτήτως θέματος, όπως η στρατηγική, η διακυβέρνηση, η διαχείριση κινδύνων και οι στόχοι ESG.

2. Θεματικά πρότυπα (topical standards)

Αφορούν επιμέρους πεδία της βιωσιμότητας:

- Περιβαλλοντικά πρότυπα (E): Κάλυψη θεμάτων όπως η κλιματική αλλαγή, η ρύπανση, η βιοποικιλότητα.
- Κοινωνικά πρότυπα (S): Εστιάζουν σε θέματα όπως η ισότητα, οι σχέσεις με την κοινότητα, τα δικαιώματα εργαζομένων.
- Πρότυπα διακυβέρνησης (G): Περιλαμβάνουν την επιχειρησιακή δεοντολογία, την καταπολέμηση διαφθοράς, και την πολιτική λογοδοσίας.

3. Τομεακά πρότυπα (sector-specific standards)

Εφαρμόζονται σε επιχειρήσεις ενός συγκεκριμένου κλάδου και στοχεύουν στην

ενίσχυση της συγκρισιμότητας εντός του τομέα. Καλύπτουν ειδικές απαιτήσεις γνωστοποίησης που δεν προβλέπονται ή δεν καλύπτονται επαρκώς από τα θεματικά πρότυπα.

Τα ESRS αναγνωρίζουν την ποικιλομορφία των επιχειρήσεων και παρέχουν ευελιξία, επιτρέποντας σε μια επιχείρηση να μην γνωστοποιεί πληροφορίες για μη ουσιώδη θέματα. Παρ' όλα αυτά, όταν υπάρχει σημαντική επίπτωση, κίνδυνος ή ευκαιρία που δεν καλύπτεται επαρκώς από υπάρχοντα πρότυπα, η επιχείρηση καλείται να παρέχει συμπληρωματικές γνωστοποιήσεις, βάσει των ιδιαιτεροτήτων της.

Η εφαρμογή των ESRS συνδέεται άμεσα με την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης και ιδιαίτερα με την ενδυνάμωση του ρόλου της επιτροπής ελέγχου. Η επιτροπή είναι επιφορτισμένη με την εποπτεία της ποιότητας, πληρότητας και αξιοπιστίας των γνωστοποιήσεων ESG, καθώς και με τη διασφάλιση της ευθυγράμμισης των μεθοδολογιών και εσωτερικών διαδικασιών με τις απαιτήσεις των ESRS.

ESRS – Ευρωπαϊκά Πρότυπα Υποβολής Εκθέσεων Βιωσιμότητας		
Cross-Cutting Standards	ESRS 1	Γενικές Απαιτήσεις
	ESRS 2	Γενικές Γνωστοποιήσεις
Environment	ESRS E1	Κλιματική αλλαγή
	ESRS E2	Ρύπανση
	ESRS E3	Υδάτινοι και θαλάσσιοι πόροι
	ESRS E4	Βιοποικιλότητα και οικοσυστήματα
	ESRS E5	Χρήση πόρων και κυκλική οικονομία
Social	ESRS S1	Οικείο εργατικό δυναμικό
	ESRS S2	Εργαζόμενοι στην αλυσίδα αξίας
	ESRS S3	Επηρεαζόμενες κοινότητες
	ESRS S4	Καταναλωτές και τελικοί χρήστες
Governance	ESRS G1	Επιχειρηματική συμπεριφορά

Εικόνα 3: Τα 12 πρότυπα του ESRS
Πηγή: <https://sustchem.gr/>

Κεφάλαιο 3. Η επιτροπή ελέγχου και οι ESG εκθέσεις

Πολυάριθμες προηγούμενες ερευνητικές μελέτες που διεξήχθησαν σε ανεπτυγμένες χώρες υποστήριξαν σθεναρά ότι οι επιχειρήσεις δεν πρέπει να αξιολογούνται αποκλειστικά με βάση τις χρηματοοικονομικές τους επιδόσεις και την οικονομική τους ανάπτυξη- αντίθετα, οφείλουν να επιδεικνύουν υψηλότερα επίπεδα λογοδοσίας και κοινωνικής ευθύνης. Η εντεινόμενη στροφή προς επενδύσεις σε κοινωνικά υπεύθυνες εταιρείες έχει ενισχύσει τη σημασία της δημοσιοποίησης στοιχείων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ), καθιστώντας την κρίσιμο στοιχείο κατά τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων. Έρευνες αποκάλυψαν ότι η υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις επιδόσεις βιωσιμότητας θα βοηθήσει την επιχείρηση να συμμορφωθεί με τους κανονισμούς, να αυξήσει τη διαφάνεια, να ενισχύσει την εικόνα και τη φήμη της επιχείρησης, να επιτύχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να παρακινήσει τους εργαζομένους. Επιπλέον, η εμπλοκή των επιχειρήσεων σε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) μπορεί να λειτουργήσει ως πόλος έλξης για κοινωνικά ευαισθητοποιημένους επενδυτές, γεγονός που ενδέχεται να οδηγήσει σε μείωση του κόστους κεφαλαίου και ευνοϊκότερη πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης. Τα διοικητικά συμβούλια είναι υπεύθυνα για τον καθορισμό της εταιρικής κοινωνικής ατζέντας, την κατανομή των πόρων της επιχείρησης, τον έλεγχο της ροής πληροφοριών στις επιχειρήσεις και είναι υπεύθυνα για τον καθορισμό των πολιτικών γνωστοποίησης και διαφάνειας της επιχείρησης. Η επιτροπή ελέγχου αναμένεται να ενισχύσει την εποπτεία του διοικητικού συμβουλίου, να βελτιώσει την ποιότητα των χρηματοοικονομικών και μη χρηματοοικονομικών εκθέσεων και να μειώσει την ασυμμετρία των πληροφοριών μεταξύ των διευθυντών και των ενδιαφερομένων μερών. Ως εκ τούτου, οι διάφοροι μέτοχοι, το διοικητικό συμβούλιο και η επιτροπή ελέγχου, υπό το πρίσμα των καθηκόντων τους, μπορούν να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων που σχετίζονται με τις δραστηριότητες ΕΚΕ, και να βελτιώσουν το επίπεδο της εθελοντικής γνωστοποίησης.

3.1 Επιτροπή Ελέγχου και Ποιότητα Αναφορών ESG

Η Επιτροπή Ελέγχου αποτελεί έναν από τους βασικότερους μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης και έχει αποκτήσει αυξημένη σημασία στον σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο, ιδιαίτερα υπό το πρίσμα των εξελισσόμενων απαιτήσεων για περιβαλλοντική, κοινωνική και διακυβερνητική υπευθυνότητα (ESG). Οι επιχειρήσεις που διαθέτουν ισχυρές και αποτελεσματικές Επιτροπές Ελέγχου απολαμβάνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη από την αγορά και τους επενδυτές, καθώς η ύπαρξη ενός τέτοιου οργάνου ενισχύει τη διαφάνεια, μειώνει την ασυμμετρία πληροφόρησης και συμβάλλει στη γενικότερη αξιοπιστία των επιχειρηματικών πρακτικών. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου επεκτείνεται

σημαντικά και περιλαμβάνει, πέρα από την παραδοσιακή εποπτεία των χρηματοοικονομικών εκθέσεων, και την επίβλεψη της ποιότητας και της αξιοπιστίας των ESG αναφορών. Η ανάγκη για αξιόπιστες και τεκμηριωμένες πληροφορίες σχετικά με τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιδόσεις των επιχειρήσεων εντείνεται περαιτέρω με την εισαγωγή του νέου κανονιστικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστού ως Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), το οποίο προβλέπει πιο αυστηρές απαιτήσεις όσον αφορά τη δημοσιοποίηση ESG δεδομένων.

Η Επιτροπή Ελέγχου αναλαμβάνει έναν κομβικό ρόλο στη διασφάλιση της ποιότητας των αναφορών βιωσιμότητας, με σκοπό την ενίσχυση της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης των ενδιαφερόμενων μερών. Οι βασικές της αρμοδιότητες περιλαμβάνουν την εποπτεία της διαδικασίας συλλογής και καταγραφής ESG πληροφοριών, την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των εκθέσεων, καθώς και τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με την ισχύουσα νομοθεσία και τα αναγνωρισμένα πρότυπα, όπως είναι τα GRI (Global Reporting Initiative), ESRS (European Sustainability Reporting Standards). Επιπλέον, η Επιτροπή Ελέγχου επιβλέπει τις διαδικασίες διασφάλισης των αναφερόμενων στοιχείων, ώστε αυτά να είναι επαληθεύσιμα, ακριβή και πλήρως τεκμηριωμένα, ενώ διασφαλίζει και την ευθυγράμμιση των ESG εκθέσεων με τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας. Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της στην ενσωμάτωση των ESG κινδύνων στη στρατηγική της επιχείρησης, ώστε οι αποφάσεις που λαμβάνονται να αντανakλούν μια μακροπρόθεσμη και υπεύθυνη προσέγγιση.

Η εισαγωγή της CSRD επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές στη δομή των εταιρικών αναφορών, καθιστώντας την αξιοπιστία των ESG δεδομένων στρατηγικής σημασίας. Οι επιχειρήσεις πλέον οφείλουν να διασφαλίζουν τη δυνατότητα ελέγχου των δημοσιευόμενων πληροφοριών από εξωτερικούς ελεγκτές, ενώ η Επιτροπή Ελέγχου αναλαμβάνει αυξημένες ευθύνες για τη διαχείριση της συμμόρφωσης με την εν λόγω οδηγία. Η αξιοπιστία των αναφορών επηρεάζει όχι μόνο τη χρηματοδότηση και τις σχέσεις με τους επενδυτές, αλλά και τη συνολική φήμη της επιχείρησης στο ευρύτερο κοινωνικό και θεσμικό περιβάλλον. Η Επιτροπή Ελέγχου καλείται να υιοθετήσει μια περισσότερο ολιστική και διατομεακή προσέγγιση, προσαρμοσμένη στις σύγχρονες απαιτήσεις βιωσιμότητας, εξετάζοντας τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις των επιχειρηματικών πρακτικών, καθώς και την ανθεκτικότητα της εταιρείας στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και της κοινωνικής μεταβολής.

Η σημασία της Επιτροπής Ελέγχου ενισχύεται ακόμη περισσότερο σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους κλάδους, όπου οι κίνδυνοι περιβαλλοντικής

επιβάρυνσης ή κοινωνικής δυσλειτουργίας είναι αυξημένοι. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η ενδεχόμενη μη συμμόρφωση με τα πρότυπα ESG ενδέχεται να επιφέρει σημαντικές νομικές και οικονομικές συνέπειες, συμπεριλαμβανομένων υψηλών προστίμων και ποινών. Η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι τα χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου, όπως η ανεξαρτησία, η συχνότητα συνεδριάσεων και το μέγεθός της, ασκούν σημαντική επιρροή στην ποιότητα τόσο των χρηματοοικονομικών όσο και των μη χρηματοοικονομικών αναφορών. Όπως επισημαίνουν οι Bédard et al. (2008), οι ανεξάρτητες και ενεργές Επιτροπές Ελέγχου αποτελούν βασικό πυλώνα εσωτερικού ελέγχου και συμβάλλουν αποφασιστικά στη διασφάλιση της διαφάνειας και της ποιότητας των δημοσιοποιούμενων πληροφοριών. Ταυτόχρονα, η αυξημένη πίεση από επενδυτές, εποπτικές αρχές, μέσα ενημέρωσης και κοινωνικά κινήματα ενισχύει την ανάγκη για εναρμονισμένες, συγκρίσιμες και αξιόπιστες ESG εκθέσεις, οι οποίες έως σήμερα παρουσιάζουν συχνά ελλείψεις, λόγω της εθελοντικής τους φύσης και της απουσίας ενιαίων προτύπων.

3.2 Ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στο πρόβλημα της αντιπροσώπευσης

Μπορεί η σημαντικότητα των εκθέσεων βιωσιμότητας στο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης να αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Ωστόσο, η αξιοπιστία αυτών των εκθέσεων επηρεάζεται από το λεγόμενο πρόβλημα της αντιπροσώπευσης, το οποίο αποτελεί έκφανση της ευρύτερης έννοιας της ασύμμετρης πληροφόρησης. Μια οικονομία χαρακτηρίζεται από ασύμμετρη πληροφόρηση όταν ορισμένα μέρη σε μια επιχειρηματική συναλλαγή κατέχουν σημαντικότερη ή ποιοτικά ανώτερη πληροφόρηση από άλλα.

Η ασύμμετρη πληροφόρηση διακρίνεται σε δύο κύριες μορφές: δυσμενή επιλογή (adverse selection) και ηθικό κίνδυνο (moral hazard). Η δυσμενή επιλογή, όπως περιγράφηκε από τον Akerlof (1970), προκύπτει όταν η διοίκηση μιας εταιρείας γνωρίζει περισσότερα για την παρούσα κατάσταση και τις μελλοντικές προοπτικές της επιχείρησης σε σχέση με τους εξωτερικούς επενδυτές. Αυτό το πλεονέκτημα πληροφόρησης ενδέχεται να αξιοποιηθεί από τη διοίκηση με μεροληπτική παρουσίαση στοιχείων ή επιλεκτική αποκάλυψη δεδομένων στις εκθέσεις βιωσιμότητας, επηρεάζοντας τη λήψη αποφάσεων από τρίτους.

Αντίστοιχα, το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου, όπως αναδείχθηκε από τους Jensen και Meckling (1976), συνδέεται με τη διάκριση μεταξύ ιδιοκτησίας και ελέγχου στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Οι μέτοχοι και οι λοιποί ενδιαφερόμενοι δεν μπορούν να παρακολουθούν άμεσα και σε πλήρη έκταση τις ενέργειες της διοίκησης, η οποία ενδέχεται να αποφύγει την ανάληψη ευθύνης ή να αποδίδει την κακή απόδοση σε εξωτερικούς παράγοντες. Σε επίπεδο

εκθέσεων ESG, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αποσιώπηση περιβαλλοντικών ή κοινωνικών κινδύνων, αλλοιώνοντας την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου είναι καθοριστικός για την ενίσχυση της διαφάνειας και την αντιμετώπιση των συνεπειών της αντιπροσώπευσης και της ασύμμετρης πληροφόρησης. Ως ανεξάρτητο εποπτικό όργανο, η Επιτροπή Ελέγχου έχει την ευθύνη να παρακολουθεί τις διαδικασίες συλλογής και επαλήθευσης των μη χρηματοοικονομικών δεδομένων που περιλαμβάνονται στις εκθέσεις βιωσιμότητας. Μέσω της εποπτείας του εσωτερικού ελέγχου και της συνεργασίας με εξωτερικούς επαληθευτές, συμβάλλει στη μείωση των κινδύνων παραπληροφόρησης και Greenwashing

Τέλος, η ενσωμάτωση των πρακτικών βιώσιμης ανάπτυξης στον ευρύτερο κύκλο διακυβέρνησης και ελέγχου αυξάνει τη λογοδοσία της διοίκησης προς τους μετόχους και τους λοιπούς stakeholders. Η αποτελεσματική λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου ενισχύει την αξιοπιστία των ESG στοιχείων και κατ' επέκταση την εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού, συμβάλλοντας στη μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική και κοινωνική αξία της επιχείρησης.

3.3 Χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου που επηρεάζουν τις Εκθέσεις Βιωσιμότητας

Η αποτελεσματικότητα της Επιτροπής Ελέγχου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της ποιότητας της εταιρικής πληροφόρησης, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τις αναφορές βιωσιμότητας (ESG disclosures). Η παρούσα ενότητα εστιάζει στα βασικά χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου που έχουν αναγνωριστεί στη βιβλιογραφία ως παράγοντες που επηρεάζουν ουσιαστικά το περιεχόμενο, την πληρότητα και την αξιοπιστία των αναφορών ESG. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η ανεξαρτησία των μελών, η συχνότητα των συνεδριάσεων, το μέγεθος της επιτροπής, η χρηματοοικονομική και μη εξειδίκευση, καθώς και η παρουσία γυναικών στο συγκεκριμένο όργανο.

Η *ανεξαρτησία της Επιτροπής Ελέγχου*, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο τα μέλη της δεν διατηρούν προσωπικούς ή οικονομικούς δεσμούς με τη διοίκηση της εταιρείας, θεωρείται θεμελιώδες στοιχείο της αποτελεσματικότητάς της. Όπως έχει αναλυθεί εκτενώς στη θεωρία της εταιρικής διακυβέρνησης, η ανεξαρτησία διασφαλίζει την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία κατά την εποπτεία των εταιρικών λειτουργιών, ενώ συμβάλλει καθοριστικά στη μείωση των προβλημάτων αντιπροσώπευσης και της ασυμμετρίας πληροφόρησης. Οι Saibaba και Ansari (2011) τεκμηριώνουν πως η ανεξάρτητη λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου αποτελεί βασικό πυλώνα του μηχανισμού διακυβέρνησης που ενισχύει τη μακροχρόνια αξία της επιχείρησης. Επιπλέον, πληθώρα εμπειρικών μελετών έχει καταδείξει θετική συσχέτιση μεταξύ της ανεξαρτησίας των μελών της Επιτροπής και της ποιότητας και πληρότητας των

ESG αναφορών, καθώς η απόσταση από τη διοίκηση αυξάνει την πιθανότητα αποκάλυψης κρίσιμων, αλλά ενδεχομένως ευαίσθητων, πληροφοριών προς τα ενδιαφερόμενα μέρη Arruhami & Tashakor (2017). Στο ίδιο πλαίσιο, οι Fama και Jensen (1983) υποστηρίζουν ότι οι ανεξάρτητοι διευθυντές διαθέτουν αυξημένη ικανότητα να ελέγχουν αποτελεσματικά τη διοικητική δράση, να προλαμβάνουν ενδεχόμενες καταχρηστικές πρακτικές και να ενισχύουν τη διαφάνεια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Ωστόσο, η θετική αυτή σχέση δεν είναι καθολικά αποδεκτή, καθώς ορισμένες μελέτες Li et al. (2012), Othman et al. (2014) καταλήγουν σε μη στατιστικά σημαντικά ευρήματα, καταδεικνύοντας την ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του πλαισίου και των συνθηκών υπό τις οποίες η ανεξαρτησία επιφέρει θετικά αποτελέσματα.

Η *συχνότητα των συνεδριάσεων της Επιτροπής Ελέγχου* αποτελεί έτερο κρίσιμο χαρακτηριστικό που επηρεάζει την αποτελεσματικότητα του ελεγκτικού έργου και, κατ' επέκταση, την ποιότητα των ESG εκθέσεων. Η αυξημένη συχνότητα συνεδριάσεων ενισχύει τη ροή πληροφόρησης, τη γνώση των μελών για τις εξελίξεις στην επιχείρηση και τις δυνατότητές τους να εντοπίζουν έγκαιρα τυχόν αποκλίσεις ή κινδύνους. Οι Καραμάνου και Βαφέας (2005) τεκμηριώνουν ότι η συχνότητα των συνεδριάσεων συνδέεται θετικά με την αποτελεσματικότητα της εποπτείας, ενώ οι Agrawal και Knoeber (2005) επισημαίνουν ότι οι επιτροπές που συνεδριάζουν συχνά είναι περισσότερο ικανές να εντοπίζουν περίπλοκες ή συγκαλυμμένες παρατυπίες. Οι Li et al. (2012) σημειώνουν ότι η τακτική συνεδρίαση της Επιτροπής προσφέρει στους διευθυντές τη δυνατότητα ουσιαστικής συζήτησης και επεξεργασίας των αναδυόμενων ζητημάτων ESG. Σύμφωνα με τον Carcello et al. (2002), η συχνή συνεδρίαση σχετίζεται και με πιο αυστηρές επιλογές εξωτερικών ελεγκτών και με αυξημένους ελέγχους, ενισχύοντας έτσι τη διαφάνεια και την εγκυρότητα των αναφορών. Παρ' όλα αυτά, ορισμένοι ερευνητές (Madi et al., 2014; Othman et al., 2014) δεν εντοπίζουν στατιστικά σημαντική σύνδεση μεταξύ της συχνότητας συνεδριάσεων και του βαθμού εθελοντικής δημοσιοποίησης πληροφοριών ESG, υποδεικνύοντας ότι η αποτελεσματικότητα εξαρτάται και από την ποιότητα του περιεχομένου των συνεδριάσεων, και όχι απλώς από τον αριθμό τους.

Το *μέγεθος της Επιτροπής Ελέγχου* συνιστά χαρακτηριστικό με διττό χαρακτήρα, καθώς η αύξηση του αριθμού των μελών μπορεί αφενός να ενισχύσει την ποικιλομορφία δεξιοτήτων, την εμπειρία και την ικανότητα εποπτείας, αφετέρου όμως ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα συντονισμού, δυσκολίες στη λήψη αποφάσεων και ενίσχυση της γραφειοκρατίας. Σύμφωνα με την προσέγγιση της θεωρίας της αντιπροσώπευσης (agency theory), ένα μεγαλύτερο μέγεθος επιτροπής μπορεί να είναι αποτελεσματικό υπό την

προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται η ενεργή συμμετοχή όλων των μελών (Jensen, 1993). Η Blue Ribbon Committee (1999) συστήνει ως ελάχιστο αποδεκτό μέγεθος τα τρία μέλη, ώστε να διασφαλίζεται η απαιτούμενη πολυφωνία χωρίς να θυσιάζεται η λειτουργικότητα. Οι Madi et al. (2014) επιβεβαιώνουν θετική συσχέτιση μεταξύ του μεγέθους της Επιτροπής και του επιπέδου των εθελοντικών δημοσιοποιήσεων ESG, ερμηνεύοντας το εύρημα ως απόρροια της αυξημένης συλλογικής τεχνογνωσίας. Αντιθέτως, οι Mangena & Pike (2005) και Othman et al. (2014) δεν εντοπίζουν στατιστικά σημαντική επίδραση, γεγονός που υποδηλώνει ότι το μέγεθος από μόνο του δεν εγγυάται την αποδοτικότητα, αλλά η σύνθεση και η λειτουργική δυναμική της επιτροπής παίζουν εξίσου καθοριστικό ρόλο.

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου οφείλουν να διαθέτουν γνώσεις σχετικές τόσο με τον κλάδο δραστηριοποίησης της επιχείρησης, όσο και με τα οικονομικά και τη λογιστική. Αυτή η *χρηματοοικονομική εξειδίκευση* συμβάλλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της εποπτείας και του ελέγχου των οικονομικών αναφορών. Η Blue Ribbon Committee (1999) προτείνει ότι τουλάχιστον ένα από τα μέλη της Επιτροπής θα πρέπει να διαθέτει εξειδίκευση στη χρηματοοικονομική διαχείριση, ενώ ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι επιχειρήσεις με περισσότερα μέλη που κατέχουν τέτοια εξειδίκευση παρουσιάζουν καλύτερη επίδοση στην ποιότητα των οικονομικών τους εκθέσεων.

Ωστόσο, η επίδραση αυτής της εξειδίκευσης στις εκθέσεις βιωσιμότητας αποτελεί αντικείμενο διχογνωμίας στη βιβλιογραφία. Οι περισσότεροι μελετητές αναγνωρίζουν τη θετική της επίδραση, ενώ λιγότεροι υποστηρίζουν πως αυτή είναι είτε αρνητική είτε αμελητέα. Ειδικότερα, οι Dhaliwal et. al (2011) επισημαίνουν ότι τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου με χρηματοοικονομική παιδεία διαθέτουν τη δυνατότητα να κατανοούν πλήρως τις οικονομικές καταστάσεις, γεγονός που ενισχύει την αποτελεσματικότητα στην επίβλεψη της διαδικασίας υποβολής εταιρικών εκθέσεων. Ακόμη, η ύπαρξη εμπειρογνομosύνης τόσο σε χρηματοοικονομικά όσο και σε κλαδικά ζητήματα ενισχύει την ικανότητα των μελών να υποβάλλουν ουσιώδεις ερωτήσεις, καθιστώντας την επιτροπή πιο αποτελεσματική.

Οι Bédard και Gendron (2010) υποστηρίζουν ότι η ύπαρξη χρηματοοικονομικής εμπειρογνομosύνης στην Επιτροπή Ελέγχου διευκολύνει τον εντοπισμό κρίσιμων ζητημάτων και ενισχύει την πρόκληση προς τη διοίκηση και τους εξωτερικούς ελεγκτές, γεγονός που ενισχύει τη διαφάνεια και μειώνει το κόστος πληροφόρησης. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Jensen (1993), το διοικητικό συμβούλιο πρέπει να συνεισφέρει ουσιαστικά στις χρηματοοικονομικές πτυχές του στρατηγικού σχεδιασμού, ιδιαίτερα όσον αφορά τη

διαμόρφωση των στόχων και την κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την αξία της επιχείρησης.

Η μελέτη των Shaukat και Qiu (2015) καταδεικνύει ότι όσο μεγαλύτερη είναι η παρουσία χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης στην Επιτροπή Ελέγχου, τόσο πιο ολοκληρωμένη και ενεργή είναι η στρατηγική Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) της επιχείρησης, με αποτέλεσμα την ενίσχυση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών της επιδόσεων. Παράλληλα, οι Kelton και Yang (2008) τεκμηριώνουν θετική συσχέτιση μεταξύ της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης και της ποιότητας των χρηματοοικονομικών πληροφοριών, ενώ οι Akhtaruddin και Haron (2010) επιβεβαιώνουν ότι η ύπαρξη αυτής της εμπειρογνωμοσύνης σχετίζεται με αυξημένα επίπεδα εθελοντικής αποκάλυψης.

Σε ανάλογο πνεύμα, οι Mangena και Pike (2005), μελετώντας 262 βρετανικές επιχειρήσεις, διαπιστώνουν θετική συσχέτιση μεταξύ της χρηματοοικονομικής εμπειρογνωμοσύνης της Επιτροπής Ελέγχου και του επιπέδου των ενδιάμεσων γνωστοποιήσεων. Οι Kelton και Yang (2008), με δείγμα 284 αμερικανικών επιχειρήσεων, εντοπίζουν επίσης θετική συσχέτιση με τη βελτίωση της ηλεκτρονικής γνωστοποίησης πληροφοριών, ενώ οι Yu et al. (2016) καταλήγουν ότι η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη συνδέεται θετικά με την καθαρή βαθμολογία της επιχείρησης σε ζητήματα ΕΚΕ.

Αντίθετα, οι Bédard et al. (2004), εξετάζοντας δύο ομάδες αμερικανικών επιχειρήσεων, καταλήγουν ότι η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη συσχετίζεται αρνητικά με επιθετικές πρακτικές αποκάλυψης που σχετίζονται με τη διαχείριση κερδών. Επιπλέον, οι Arpuhami και Tashakor (2017), Madi et al. (2014), Othman et al. (2014) και Li et al. (2012) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η χρηματοοικονομική εμπειρογνωμοσύνη δεν παρουσιάζει στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την εταιρική εθελοντική αποκάλυψη ή το επίπεδο γνωστοποίησης του διανοητικού κεφαλαίου.

Η σημασία της ποικιλομορφίας στις διοικητικές επιτροπές των εταιρειών έχει αναδειχθεί σε κεντρικό ζήτημα τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την Επιτροπή Ελέγχου. Η ποικιλομορφία αυτής αφορά όχι μόνο τη διαφορετικότητα ως προς το φύλο, αλλά και άλλες παραμέτρους όπως η εθνικότητα, η εμπειρία και οι δεξιότητες των μελών. Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναφερθούμε στην γυναικεία συμμετοχή στην Επιτροπή Ελέγχου.

Η γυναικεία συμμετοχή στην Επιτροπή Ελέγχου αποτελεί ένα από τα πιο συζητημένα θέματα της σύγχρονης επιχειρηματικής πρακτικής. Παρά τις σημαντικές προόδους που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια, οι γυναίκες παραμένουν υποεκπροσωπούμενες σε αυτές τις

επιτροπές, γεγονός που μπορεί να περιορίζει την ποικιλομορφία και τη συνολική αποτελεσματικότητα των αποφάσεων. Ωστόσο, έρευνες δείχνουν ότι η γυναικεία συμμετοχή σε ηγετικές θέσεις επηρεάζει θετικά την εστίαση σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.

Οι γυναίκες φαίνεται να προσφέρουν μια διαφορετική προσέγγιση στη λήψη αποφάσεων, ιδίως όταν πρόκειται για την ενσωμάτωση της κοινωνικής υπευθυνότητας και της βιωσιμότητας στις στρατηγικές μιας εταιρείας. Η γυναικεία συμμετοχή μπορεί να ενισχύσει την προσοχή σε τομείς όπως η κοινωνική ισότητα, τα δικαιώματα των εργαζομένων, η εκπαίδευση και η υγεία, σημαντικές πτυχές των ESG εκθέσεων.

Μια σειρά από μελέτες επισημαίνουν ότι οι εταιρείες με υψηλότερη γυναικεία συμμετοχή στις Επιτροπές Ελέγχου έχουν πιο αξιόπιστες και πιο λεπτομερείς ESG εκθέσεις, κάτι που βελτιώνει τη φήμη τους και ενισχύει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και των καταναλωτών.

3.4 Greenwashing και επιτροπή ελέγχου

Το φαινόμενο του «Greenwashing» έχει εξελιχθεί σε «τάση στον επιχειρηματικό κόσμο» (Huang, Xie και Zhou, 2022, σ. 1). Οι επιχειρήσεις συμμετέχουν ενεργά σε πρακτικές greenwashing είτε εσκεμμένα είτε άθελά τους (de Freitas Netto et al., 2020). Ο πρόεδρος του Διεθνούς Συμβουλίου Λογιστικών Προτύπων (IASB) έχει δηλώσει ότι «η πράσινη παραπλάνηση είναι ανεξέλεγκτη», και ανέφερε στους Financial Times ότι ορισμένοι ίσως εκπλαγούν όταν μάθουν πως η πλειονότητα των εκθέσεων ESG αποτελούν προωθητικές ενέργειες υπό την επίβλεψη του τμήματος μάρκετινγκ, χωρίς εξωτερικό έλεγχο, παρά τις προσπάθειες των εσωτερικών επαγγελματιών βιωσιμότητας.

Ο Nathan Barrymore (2021) τόνισε ότι υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιχειρήσεων που εφαρμόζουν πρακτικές εταιρικής πράσινης παραπλάνησης και ότι αυτή μπορεί να λάβει πολλές μορφές. Σύμφωνα με ερευνητές, η επιρροή της διοίκησης των επιχειρήσεων, τα ανεπαρκώς ανεπτυγμένα πρότυπα αναφοράς, η απουσία συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών και η υπερβολική επιρροή συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων συμβάλλουν όλα στην αμφισβήτηση της αξιοπιστίας των εκθέσεων ESG.

Το φαινόμενο του greenwashing έχει γνωρίσει εκρηκτική άνοδο τα τελευταία χρόνια, λόγω της αυξανόμενης καταναλωτικής ζήτησης για πράσινα προϊόντα, του ενδιαφέροντος θεσμικών επενδυτών για βιώσιμες επιχειρήσεις, καθώς και της επιθυμίας προσέλκυσης και διατήρησης εργαζομένων, μεταξύ άλλων παραγόντων (Huang, Xie και Zhou, 2022).

Στο πλαίσιο της εντεινόμενης παγκόσμιας ευαισθητοποίησης για ζητήματα βιωσιμότητας, οι επιχειρήσεις βρίσκονται αντιμέτωπες με την αυξανόμενη πίεση να δημοσιοποιούν μη

χρηματοοικονομικές πληροφορίες, κυρίως μέσω των ESG αποκαλύψεων και των εκθέσεων αειφορίας. Ωστόσο, η απουσία ενιαίων πλαισίων και η ευελιξία στην παρουσίαση τέτοιων δεδομένων έχει οδηγήσει ορισμένες εταιρείες στο φαινόμενο του greenwashing – δηλαδή στην εσκεμμένη ή παραπλανητική παρουσίαση μίας επιχείρησης ως "πράσινης" ή βιώσιμης, χωρίς να υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις που να τεκμηριώνουν τις ισχυριζόμενες περιβαλλοντικές ή κοινωνικές επιδόσεις.

Παρότι δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός του greenwashing, ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι είναι δύσκολο να διαμορφωθεί ένας ακριβής ορισμός λόγω της πολυδιάστατης φύσης του φαινομένου Seele και Gatti (2017). Ομοίως, η Silva (2021) υποστηρίζει ότι το greenwashing είναι ένα αυξανόμενο φαινόμενο που περιλαμβάνει μια ευρεία ποικιλία μηνυμάτων και τακτικών μάρκετινγκ.

Η μελέτη των Ioannou, Kassinis και Paragiannakis (2023) εξετάζει τον αντίκτυπο του αντιληπτού greenwashing στην ικανοποίηση των πελατών, εστιάζοντας σε περιπτώσεις όπου οι επιχειρήσεις υπερβάλλουν ή δεν υλοποιούν τις υποσχέσεις τους για κοινωνικά υπεύθυνες δράσεις. Οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι τέτοιες πρακτικές greenwashing σχετίζονται με χαμηλότερη ικανοποίηση των πελατών, καθώς αυτοί τις αντιλαμβάνονται ως εταιρική υποκρισία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε συνεργασία με εθνικές αρχές προστασίας των καταναλωτών, δημοσίευσε το 2021 μια έκθεση που εξέτασε πράσινους ισχυρισμούς σε διάφορα καταναλωτικά προϊόντα. Η μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για το 42% των ισχυρισμών, υπήρχαν ενδείξεις ότι ήταν ψευδείς ή παραπλανητικοί και ενδέχεται να συνιστούν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Το εταιρικό greenwashing έχει περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες, καθώς παραπλανά επενδυτές και πολίτες προς μη βιώσιμες πρακτικές, γεγονός που τελικά πλήττει την εικόνα της επιχείρησης. Μελετητές υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο του greenwashing αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα που βλάπτει τη φήμη της επιχείρησης, την εμπειρία του πελάτη με το προϊόν ή την υπηρεσία και επηρεάζει και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη (Ioannou, Kassinis και Paragiannakis, 2022).

Σε αυτό το περιβάλλον, ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου αναβαθμίζεται ουσιαστικά. Παραδοσιακά η επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εποπτεία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, των εσωτερικών ελέγχων και της λειτουργίας των εξωτερικών ελεγκτών, πλέον όπως έχει ήδη αναφερθεί καλείται να επεκτείνει τη δικαιοδοσία και τη λογοδοσία της και στα ζητήματα ESG. Συγκεκριμένα αναλαμβάνει:

- Έλεγχος εγκυρότητας των ESG δεδομένων: Η επιτροπή πρέπει να διασφαλίζει ότι οι πληροφορίες που δημοσιοποιούνται στις εκθέσεις βιωσιμότητας είναι αξιόπιστες,

βασισμένες σε τεκμηριωμένα δεδομένα και συνεπείς με τις χρηματοοικονομικές πληροφορίες.

- Πρόληψη φαινομένων παραπληροφόρησης (greenwashing): Μέσω κατάλληλων διαδικασιών εποπτείας, η επιτροπή μπορεί να εντοπίσει υπερβολικές ή ανακριβείς περιγραφές της περιβαλλοντικής ή κοινωνικής απόδοσης, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο παραπλάνησης επενδυτών, ρυθμιστικών αρχών ή άλλων ενδιαφερόμενων μερών.
- Συμμόρφωση με κανονιστικά πρότυπα: Με την εισαγωγή ρυθμίσεων όπως η CSRD και τα πρότυπα ESRS, οι επιτροπές ελέγχου καλούνται να διασφαλίσουν την ευθυγράμμιση των γνωστοποιήσεων με τα νέα νομικά πλαίσια και να ενισχύσουν τη διαφάνεια.
- Ανεξάρτητος έλεγχος ESG: Πολλές εταιρείες πλέον επιλέγουν την ανάθεση εξωτερικού ελέγχου στα μη χρηματοοικονομικά στοιχεία. Η επιτροπή ελέγχου παίζει ρόλο-κλειδί στην επιλογή του κατάλληλου ελεγκτή και στην αξιολόγηση της εγκυρότητας του ελέγχου.

Καθώς το greenwashing συνεπάγεται νομικούς, κανονιστικούς και φήμης κινδύνους, η ενεργός και επαρκώς καταρτισμένη επιτροπή ελέγχου μπορεί να λειτουργήσει ως κρίσιμο ανάχωμα, ενισχύοντας τη διαφάνεια και την εμπιστοσύνη στις αγορές.

3.5 Αποτελέσματα προηγούμενων μελετών

Η μελέτη των Elmghaamez et al.(2023) εξετάζει τη επίδραση των επιτροπών διοικητικών συμβουλίων στη σχέση μεταξύ της γνωστοποίησης στοιχείων ESG (Περιβαλλοντικών, Κοινωνικών και Διακυβέρνησης) και της χρηματοοικονομικής απόδοσης στις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Το δείγμα της μελέτης αποτελείται από τις 500 κορυφαίες πολυεθνικές επιχειρήσεις από 40 χώρες, οι οποίες ήταν σταθερά εισηγμένες σε σημαντικά παγκόσμια χρηματιστήρια κατά την περίοδο 2009–2019. Η επιλογή της περιόδου αυτής έγινε με στόχο την αποφυγή των στρεβλώσεων που ενδέχεται να προκαλούσε η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2007–2008, διασφαλίζοντας έτσι μεγαλύτερη σταθερότητα και αντιπροσωπευτικότητα στα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από τη βάση δεδομένων Bloomberg, η οποία αναγνωρίζεται διεθνώς για την αξιοπιστία της, και περιλάμβαναν πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά των επιτροπών διοικητικών συμβουλίων, τη γνωστοποίηση ESG, καθώς και χρηματοοικονομικούς δείκτες των επιχειρήσεων, όπως χρηματοοικονομική μόχλευση, λειτουργικές ταμειακές ροές, ρευστότητα, κερδοφορία, δείκτες δραστηριότητας και δείκτες αγοράς. Παράλληλα, η μελέτη

έλαβε υπόψη της μακροοικονομικές μεταβλητές σχετικές με κάθε χώρα, χρησιμοποιώντας στοιχεία από την Παγκόσμια Τράπεζα, όπως ο λόγος διεθνούς εμπορίου προς το ΑΕΠ και οι φόροι στο διεθνές εμπόριο ως ποσοστό των δημοσίων εσόδων.

Η μελέτη περιλάμβανε επιχειρήσεις από 13 διαφορετικούς κλάδους, όπως ηλεκτρονικά και οικιακές συσκευές, τρόφιμα, ένδυση και υπόδηση, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, φαρμακευτικά προϊόντα, λιανικό εμπόριο, τηλεπικοινωνίες, πετρέλαιο και φυσικό αέριο, αυτοκινητοβιομηχανία, αερομεταφορές, βιομηχανία, υπηρεσίες και πολυσχιδείς ομίλους. Η διαφοροποίηση αυτή επέτρεψε την ανάλυση της επίδρασης των επιτροπών διοικητικών συμβουλίων σε διαφορετικούς επιχειρηματικούς τομείς και τη διαμόρφωση γενικών συμπερασμάτων σχετικά με τη συμβολή των επιτροπών στη βελτίωση της γνωστοποίησης ESG και της χρηματοοικονομικής απόδοσης των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Συνολικά, η μελέτη στόχευσε να αναδείξει τον ρόλο που διαδραματίζουν οι επιτροπές διοικητικών συμβουλίων στη διαχείριση και στη γνωστοποίηση στοιχείων ESG, συμβάλλοντας παράλληλα στη βελτίωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης των επιχειρήσεων σε ένα απαιτητικό διεθνές περιβάλλον. Τα αποτελέσματα της ήταν τα παρακάτω:

(i) Υπάρχει θετική σχέση μεταξύ της δημοσιοποίησης ESG και των δεικτών λογιστικής απόδοσης για μεγάλου μεγέθους πολυεθνικές επιχειρήσεις, ωστόσο η σχέση αυτή αντισταθμίζεται από την αρνητική επίδραση των δεικτών επιτροπής ελέγχου και επιτροπής βιωσιμότητας.

(ii) Η σχέση μεταξύ των χρηματιστηριακών δεικτών απόδοσης και της δημοσιοποίησης ESG επηρεάζεται θετικά από τους δείκτες των επιτροπών αποδοχών, υποψηφιοτήτων και βιωσιμότητας, ενώ επηρεάζεται αρνητικά από τον δείκτη της επιτροπής ελέγχου.

(iii) Ο συνδυασμένος δείκτης επιτροπών του διοικητικού συμβουλίου έχει διαφορετικές επιδράσεις στη σύνδεση μεταξύ των συνιστωσών της δημοσιοποίησης ESG και των λογιστικών και χρηματιστηριακών δεικτών απόδοσης, ανάλογα με το μέγεθος των πολυεθνικών επιχειρήσεων.

(iv) Ενώ οι δείκτες της επιτροπής ελέγχου και της επιτροπής βιωσιμότητας ασκούν αρνητικές επιδράσεις στη σχέση μεταξύ των συνιστωσών της δημοσιοποίησης ESG και των δεικτών απόδοσης, αυτές οι επιδράσεις αντισταθμίζονται από τις θετικές μετριαστικές επιδράσεις των δεικτών της επιτροπής αποδοχών και της επιτροπής υποψηφιοτήτων.

Η μελέτη των Arif et al. (2021) είχε ως στόχο να διερευνήσει την επίδραση της ενεργούς συμμετοχής (activism) και της ανεξαρτησίας της επιτροπής ελέγχου (AC) στην ποιότητα και ποσότητα των γνωστοποιήσεων για περιβαλλοντικά, κοινωνικά ζητήματα και ζητήματα διακυβέρνησης (ESG) στις επιχειρήσεις του ενεργειακού τομέα στην Αυστραλία. Ειδικότερα, εξετάστηκαν χαρακτηριστικά της επιτροπής ελέγχου, όπως η συχνότητα συνεδριάσεων και ο αριθμός των ανεξάρτητων μελών, σε σχέση με τη συμμόρφωση με τις κατευθυντήριες γραμμές του Global Reporting Initiative (GRI) καθώς και την έκταση των γνωστοποιήσεων ESG.

Για την ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν οι δείκτες ESG από τη βάση δεδομένων Bloomberg σε συνδυασμό με στοιχεία που ανέφεραν οι ίδιες οι εταιρείες για τα χαρακτηριστικά των επιτροπών ελέγχου τους, εφαρμόζοντας την μέθοδο πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης (pooled OLS) με την τεχνική του Petersen (2009), χρησιμοποιώντας δισδιάστατη ομαδοποίηση κατά εταιρεία και έτος. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν καθυστερημένες ανεξάρτητες μεταβλητές και η μέθοδος των δύο σταδίων (two-stage least squares) για την αντιμετώπιση θεμάτων ενδογενούς μεταβλητότητας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ενεργή συμμετοχή και η ανεξαρτησία της επιτροπής ελέγχου είχαν θετική και σημαντική επίδραση στο επίπεδο συμμόρφωσης με τις οδηγίες GRI, γεγονός που ανέδειξε τον ευνοϊκό ρόλο των χαρακτηριστικών της επιτροπής ελέγχου στην ποιότητα των γνωστοποιήσεων ESG. Παράλληλα, τα χαρακτηριστικά της επιτροπής ελέγχου επηρέασαν θετικά και την ποσότητα των γνωστοποιήσεων ESG, με την επίδραση να είναι πιο έντονη στις περιβαλλοντικές γνωστοποιήσεις.

Η μελέτη αυτή ανέδειξε τη σημασία των μηχανισμών ελέγχου της διοίκησης στη βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας των γνωστοποιήσεων ESG σε έναν τομέα με υψηλή περιβαλλοντική ευαισθησία, προσφέροντας παράλληλα μια πιθανή λύση για τον περιορισμό ζητημάτων αντιπροσώπευσης και θεσμικής νομιμοποίησης στις επιχειρήσεις του ενεργειακού κλάδου.

Η έρευνα των Christoph Wehrhahn and Patrick Velte από το Institute of Management, Accounting and Finance επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ επιτροπών ελέγχου, εξωτερικών ελεγκτών και συστημάτων εσωτερικού ελέγχου (ICS), επιδιώκοντας να αναδείξει τις αμοιβαίες επιρροές μεταξύ αυτών των μηχανισμών ώστε να προσφέρει μια ολοκληρωμένη προοπτική για τους πολύπλευρους μηχανισμούς παρακολούθησης των επιχειρήσεων. Επίσης, η μελέτη έδωσε έμφαση στην ενσωμάτωση ζητημάτων βιωσιμότητας και απάτης στους παραδοσιακούς ρόλους των επιτροπών ελέγχου και των ελεγκτών.

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε μέσω δομημένης βιβλιογραφικής ανασκόπησης 71 ποσοτικών εμπειρικών μελετών που είχαν δημοσιευτεί σε περιοδικά υψηλής ποιότητας την περίοδο 2005–2022. Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου ταξινομήθηκαν σε ποιότητα ICS και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου, ενώ οι μελέτες αναλύθηκαν με βάση τα χαρακτηριστικά των επιτροπών ελέγχου και των εξωτερικών ελεγκτών, διαχωρισμένα σε κίνητρα και ικανότητες, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν ένα δυναμικό τριμερές δίκτυο σχέσεων μεταξύ των μηχανισμών παρακολούθησης, δείχνοντας ότι οι επιτροπές ελέγχου με επαρκείς ικανότητες είχαν υποκαταστατικό ρόλο έναντι των εξωτερικών ελεγκτών, μειώνοντας τις απαιτούμενες προσπάθειές τους, ενώ η ποιότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου λειτουργούσε ως πιθανός μεσολαβητής σε αυτό το δίκτυο. Τονίσθηκε ότι η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης τριμερούς συνεργασίας μεταξύ ικανών και επαρκώς κινητοποιημένων φορέων παρακολούθησης ήταν απαραίτητη για την εξασφάλιση επαρκούς ποιότητας στα ICS και συνολικά στην εταιρική διακυβέρνηση.

Η μελέτη παρείχε πρακτικές επιπτώσεις, υπογραμμίζοντας την ανάγκη οι νομοθέτες και οι επιχειρήσεις να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ επιτροπών ελέγχου, εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών ώστε να επιτευχθούν συνέργειες και οικονομίες κλίμακας στη διαδικασία παρακολούθησης. Προτάθηκε επίσης η υιοθέτηση αυστηρότερων απαιτήσεων για τις ικανότητες των μελών των επιτροπών και των ελεγκτών, συμπεριλαμβάνοντας τη βιωσιμότητα, την εξειδίκευση στην ανίχνευση απάτης και την ψηφιακή τεχνογνωσία, καθώς και την εφαρμογή υποχρεωτικών διαδικασιών διερεύνησης από όλα τα όργανα παρακολούθησης.

Η συνεισφορά της στη βιβλιογραφία ήταν σημαντική, καθώς ανέδειξε τη σημασία μιας ολοκληρωμένης τριμερούς συνεργασίας μεταξύ φορέων παρακολούθησης για την ενίσχυση της ποιότητας της εταιρικής διακυβέρνησης και την επίτευξη συνεργειών σε ένα δυναμικό πολυμερές σύστημα παρακολούθησης, ενώ παράλληλα υπογράμμισε την ανάγκη ενσωμάτωσης ζητημάτων βιωσιμότητας και απάτης στους παραδοσιακούς ρόλους των επιτροπών ελέγχου και των ελεγκτών.

Κεφάλαιο 4. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία ανέλυσε τη σημασία της δημοσιοποίησης στοιχείων ESG (Environmental, Social, and Governance) και τον καίριο ρόλο που διαδραματίζει η Επιτροπή Ελέγχου στη διασφάλιση της ποιότητας, της διαφάνειας και της αξιοπιστίας αυτών των αναφορών. Σε μια εποχή που η βιωσιμότητα και η υπεύθυνη επιχειρηματικότητα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, η ενσωμάτωση κριτηρίων ESG στη στρατηγική και στις διαδικασίες των επιχειρήσεων δεν αποτελεί πλέον απλώς μια καλή πρακτική, αλλά αναγκαιότητα. Η αυξανόμενη πίεση από θεσμικούς επενδυτές, ρυθμιστικές αρχές και την κοινωνία ευρύτερα, καθιστά το ESG reporting κρίσιμο εργαλείο λογοδοσίας, αξιοπιστίας και ανταγωνιστικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή Ελέγχου καλείται να διαδραματίσει έναν ενισχυμένο ρόλο, εξασφαλίζοντας ότι τα μη χρηματοοικονομικά δεδομένα που δημοσιοποιούνται είναι ακριβή, τεκμηριωμένα και εναρμονισμένα με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και τα διεθνή πρότυπα.

Αρχικά, παρουσιάστηκε η ιστορική εξέλιξη, η φύση και το θεσμικό πλαίσιο της Επιτροπής Ελέγχου, η οποία διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση της εταιρικής διαφάνειας και λογοδοσίας. Έγινε κατανοητό ότι τα χαρακτηριστικά της –όπως η ανεξαρτησία, η σύνθεση, η συχνότητα συνεδριάσεων και η εξειδίκευση των μελών της– επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα των παρεχόμενων πληροφοριών, τόσο χρηματοοικονομικών όσο και μη χρηματοοικονομικών.

Παράλληλα, παρουσιάστηκε αναλυτικά το πλαίσιο του ESG, οι τρεις βασικοί πυλώνες του και τα διεθνή πρότυπα δημοσιοποίησης μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών (όπως τα GRI, SASB, TCFD και ESRS). Αναδείχθηκε ότι η πληθώρα προτύπων και κανονισμών καταδεικνύει τη βαρύτητα που αποδίδεται πλέον στο ESG reporting, ιδίως ενόψει των απαιτήσεων της νέας ευρωπαϊκής οδηγίας για την Εταιρική Βιωσιμότητα (CSRD).

Το τρίτο κεφάλαιο ανέδειξε τον διαμεσολαβητικό ρόλο της Επιτροπής Ελέγχου στη βελτίωση της αξιοπιστίας και της ποιότητας των εκθέσεων ESG. Ακόμη, έμφαση δόθηκε στο πώς τα χαρακτηριστικά της Επιτροπής Ελέγχου μπορούν να μετριάσουν το φαινόμενο του greenwashing, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο επηρεάζεται το περιεχόμενο των αναφορών από θεσμικούς παράγοντες. Επιπλέον, αναλύθηκε ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου στο πλαίσιο της επίλυσης του προβλήματος της αντιπροσώπευσης, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των ενδιαφερόμενων μερών.

Συνοψίζοντας, προκύπτει ότι η ενδυνάμωση του ρόλου και της λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη βελτίωση της ποιότητας των ESG αναφορών,

καθώς συμβάλλει ουσιαστικά στη διασφάλιση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας των μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Η ανεξαρτησία, η εξειδίκευση και η ενεργή συμμετοχή των μελών της Επιτροπής συνδέονται άμεσα με την αποτελεσματική εποπτεία των διαδικασιών δημοσιοποίησης, περιορίζοντας την πιθανότητα εμφάνισης παραπλανητικών πρακτικών, όπως το φαινόμενο του greenwashing. Παράλληλα, η υιοθέτηση εναρμονισμένων και υποχρεωτικών προτύπων, όπως τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Εκθέσεων Βιωσιμότητας (ESRS), μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την αξιοπιστία, τη διαφάνεια και τη συγκρισιμότητα των ESG εκθέσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπό αυτό το πρίσμα, καθίσταται αναγκαία η ενίσχυση τόσο της εποπτείας όσο και της συνεχούς κατάρτισης των Επιτροπών Ελέγχου, προκειμένου να ανταποκρίνονται με επάρκεια στις αυξανόμενες απαιτήσεις της βιώσιμης εταιρικής διακυβέρνησης.

Με βάση τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης, προκύπτουν ορισμένες κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα, οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν περαιτέρω την κατανόηση της σχέσης μεταξύ της Επιτροπής Ελέγχου και των ESG εκθέσεων:

- Συγκριτικές μελέτες μεταξύ χωρών ή κλάδων: Δεδομένου ότι το πολιτισμικό και θεσμικό πλαίσιο επηρεάζει τη λειτουργία της Επιτροπής Ελέγχου και την ερμηνεία των ESG στοιχείων, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να διερευνηθούν διαφορές ανάμεσα σε χώρες ή βιομηχανικούς κλάδους, π.χ. μεταξύ τραπεζικού τομέα και βιομηχανίας.
- Το πεδίο που αφορά τη σύνδεση της Επιτροπής Ελέγχου με το φαινόμενο του greenwashing παραμένει σχετικά ανεξερεύνητο στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία. Κατά τη συγγραφή του αντίστοιχου κεφαλαίου της παρούσας εργασίας, διαπιστώθηκε περιορισμένη διαθεσιμότητα σχετικών ακαδημαϊκών πηγών, γεγονός που καθιστά σαφή την ανάγκη για περαιτέρω ερευνητική εμβάθυνση. Η μελέτη του τρόπου με τον οποίο η Επιτροπή Ελέγχου μπορεί να συμβάλει στην πρόληψη ή στον εντοπισμό παραπλανητικών πρακτικών βιωσιμότητας αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό και επίκαιρο πεδίο με ερευνητικό κενό.
- Εκτίμηση της επίδρασης του νέου κανονιστικού πλαισίου της Ε.Ε. (CSRD και ESRS): Με την πλήρη εφαρμογή των νέων οδηγιών, έχει ενδιαφέρον να μελετηθεί εάν και πώς αλλάζει ο ρόλος της Επιτροπής Ελέγχου και η ποιότητα των ESG αναφορών, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

AGRAWAL, A., AND C. KNOEBER. Firm Performance and Mechanisms to Control Agency Problems between Managers and Shareholders. *Journal of Financial and Quantitative Analysis* 31 (1996): 377–97.

Akerlof GA. The market for “lemons”: Quality uncertainty and the market mechanism. *Quarterly Journal of Economics*. 1970

Akhtaruddin M, Haron H. *Board ownership, audit committees’ effectiveness, and corporate voluntary disclosures*. Asian Review of Accounting. 2010

Arif M, Sajjad A, Farooq S, Abrar M, Joyo AS. *The impact of audit committee attributes on the quality and quantity of environmental, social and governance (ESG) disclosures*. Corporate Governance: The International Journal of Business in Society. 2021

Appuhami, R. and Tashakor, S., The impact of audit committee characteristics on CSR disclosure: an analysis of Australian firms, *Australian Accounting Review*, 2017; Vol. 27 No. 4, pp. 400-420.

Ball R, Kothari SP, Robin A. The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting and Economics*. 2000

Barrymore N. *How top management and investors shape environmental performance and reporting*. Acad Manag Proc. 2021

Bédard, J. and Gendron, Y., Strengthening the financial reporting system: can audit committees deliver?, *International Journal of Auditing*, 2010; Vol. 14 No. 2, pp. 174-210.

Bédard, J., Chtourou, S.M. and Courteau, L., The Effect of Audit Committee Expertise, Independence, and Activity on Aggressive Earnings Management, *Auditing*, 2004; 23 (2): 15–37.

Bédard, J., Coulombe, D. and Courteau, L., Audit Committee, Underpricing of IPOs, and Accuracy of Management Earnings Forecasts, *Corporate Governance: An International Review*, 2008; 16 (6): 519–35.

Blue Ribbon Committee (BRC) 1999, *Report and Recommendations of the Blue Ribbon Committee on Improving the Effectiveness of Corporate Audit Committees*, NYSE, New York.

Broadstock DC, Chan K, Cheng LTW, Wang X. The role of ESG performance during times of financial crisis: Evidence from COVID-19 in China. *Finance Research Letters*. 2021

Brown N, Deegan C. The public disclosure of environmental performance information—a dual test of media agenda setting theory and legitimacy theory. *Accounting and Business Research*. 1998

Carcello, J.; D. Hermanson; T. Neal; and R. Riley. Board Characteristics and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research* 19 (2002): 365–84.

Coetzee P, Erasmus L, Lubbe D. *The effectiveness of audit committees in South African listed companies*. Meditari Accountancy Research. 2021

- Cohen LA, Gurun UG, Nguyen QC. *Nonfinancial misconduct and financial statement quality. Journal of Financial Economics*. 2021
- De Freitas Netto, S. V., Sobral, M. F. F., Ribeiro, A. R. B., & Soares, G. R. da L. (2020). *Concepts and forms of greenwashing: a systematic review*. *Environmental Sciences Europe*, 32(1), 19.
- Dhaliwal, D.S., Li, O.Z., Tsang, A. and Yang, Y.G., Voluntary nonfinancial disclosure and the cost of equity capital: the initiation of corporate social responsibility reporting, *The Accounting Review*, 2011; Vol. 86 No. 1, pp. 59-100.
- Elkington, J. (1998), *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*, New Society Publishers, Gabriola Island, BC.
- Elmghaamez, I. K., Nwachukwu, J., & Ntim, C. G. *ESG disclosure and financial performance of multinational enterprises: The moderating effect of board standing committees. Business Strategy and the Environment*. 2023
- Fama, E.F. Agency problems and the theory of the firm. *Journal of Political Economy*. 1980, 88 (2): 288–307
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Pitman Publishing.
- GRI. (2015). *Sustainability Reporting Guidelines: Reporting Principles and Standard Disclosures*. Amsterdam: Global Reporting Initiative.
- Hammami H, Hendijani Zadeh M. *Determinants of ESG disclosure: A review of the literature and future research avenues*. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. 2020
- Huang, R., Xie, X., & Zhou, H. (2022). 'Isomorphic' behavior of corporate greenwashing. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, 20(1), 29–39
- Ioannou I, Kassinis G, Papagiannakis G. The Impact of Perceived Greenwashing on Customer Satisfaction and the Contingent Role of Capability Reputation. *J Bus Ethics*. 2023;185(2):333–347.
- Jensen MC, Meckling WH. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*. 1976
- Johnson, H. L. (1971). *Business in Contemporary Society: Framework and Issues*. Wadsworth Publishing Company.
- Kaplan R, Ramanna K. Advancing sustainability reporting: A new approach. Harvard Business School Working Paper. 2021.
- Kelton D, Yang Y. Audit committee financial expertise and financial reporting timeliness. *Accounting Horizons*. 2008;22(4):379–399.
- Li, J., Mangena, M. and Pike, R. (2012), "The effect of audit committee characteristics on intellectual capital disclosure", *The British Accounting Review*, Vol. 44 No. 2, pp. 98-110.
- Li, X. and Li, Y. (2020), "Female independent directors and financial irregularities in Chinese listed firms: from the perspective of audit committee chairpersons", *Finance Research Letters*, Vol. 32, p. 101320.

Madi H, Shamsuddin A, Al-Habshi S. Audit committee characteristics and voluntary disclosure: Evidence from Malaysia. *Journal of Financial Reporting and Accounting*. 2014.

Mangena, M. and Pike, R. (2005), "The effect of audit committee shareholding, financial expertise and size on interim financial disclosures", *Accounting and Business Research*, Vol. 35 No. 4, pp. 327-349.

OECD. G20/OECD Principles of Corporate Governance. OECD Publishing. 2021

Othman, R., Ishak, I.F., Arif, S.M.M. and Aris, N.A. (2014), "Influence of audit committee characteristics on voluntary ethics disclosure", *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol. 145, pp. 330-342.

Petersen MA. Estimating standard errors in finance panel data sets: Comparing approaches. *Review of Financial Studies*. 2009

Saibaba, M. and Ansari, V.A. (2011), "Audit committees and corporate governance: a study of select companies listed in the Indian bourses", *IUP Journal of Accounting Research and Audit Practices*, Vol. 10 No. 3, pp. 46-54.

Seele P, Gatti L. Greenwashing revisited: In search of a typology and accusation-based definition incorporating legitimacy strategies. *Bus Strat Environ*. 2017;26(2):239–252.

Shaukat A, Qiu Y. Board attributes, corporate social responsibility strategy, and corporate environmental and social performance. *J Bus Ethics*. 2015;135(3):569–585.

Silva PCD, Teixeira RLP, Brito MLA. Green marketing in cosmetics companies advertising campaigns: An analytical and linguistic approach to the metaphorization of green. *Rev Gestão Soc Amb*. 2022;16(2).

Wehrhahn C, Velte P. The relationship between audit committees, external auditors, and internal control systems: a literature review and a research agenda. *Journal of Management Control*. 2021

Yu M, Li Z, Zhang X. Board financial expertise and corporate social responsibility disclosure. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*. 2016

Ηλεκτρονικές Πηγές

Εταιρεία Ελληνικών Ξενοδοχείων ΛΑΜΨΑ Α.Ε. *Κανονισμός Λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου*. Αθήνα: ΛΑΜΨΑ Α.Ε.

ΕΥΔΑΠ ΑΕ. *Ετήσια αναφορά επιτροπής ελέγχου*. Αθήνα: ΕΥΔΑΠ ΑΕ, 2022

Ευρωπαϊκή Ένωση. *Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την υποβολή εκθέσεων μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών (μεθοδολογία σχετικά με την υποβολή εκθέσεων μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών)(2017/C 215/01)*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 215/1, 05.07.2017.

Ευρωπαϊκή Ένωση. *Οδηγία (ΕΕ) 2022/2464 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 2022 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ.*

537/2014, της Οδηγίας 2004/109/EK, της Οδηγίας 2006/43/EK και της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ, όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 322/15, 16.12.2022.

NOBAL PROPERTΥ Α.Ε.Ε.Α.Π. Κανονισμός Λειτουργίας Επιτροπής Ελέγχου. 6η έκδ. Αθήνα: NOBAL PROPERTΥ, Δεκέμβριος 2022

Νόμος 3016/2002. Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 110/17.05.2002.

Νόμος 4449/2017. Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις. ΦΕΚ Α' 7/24.01.2017.

Νόμος 4548/2018. Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών. ΦΕΚ Α' 104/13.06.2018

Νόμος 4706/2020. Εταιρική διακυβέρνηση ανωνύμων εταιρειών, σύγχρονη αγορά κεφαλαίου, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα προς εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1131 και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ Α' 136/17.06.2020

Νόμος 5164/2024. Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2022/2464 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2022, για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 537/2014, της Οδηγίας 2004/109/EK, της Οδηγίας 2006/43/EK και της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ, όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες (L 322) και της κατ' εξουσιοδότηση Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2775 της Επιτροπής, της 17ης Οκτωβρίου 2023, για την τροποποίηση της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις προσαρμογές των κριτηρίων μεγέθους για τις πολύ μικρές, τις μικρές, τις μεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις ή ομίλους. ΦΕΚ Α' 202/12.12.2024.

Χρηματιστήριο Αθηνών (2022), Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG, Χρηματιστήριο Αθηνών (ATHEX).

Intrakat Α.Ε. Κανονισμός Λειτουργίας Επιτροπής Ελέγχου. Αναθεώρηση από το Διοικητικό Συμβούλιο 28 Ιανουαρίου 2019. Αθήνα: Intrakat Α.Ε.

KPMG. Survey of Sustainability Reporting 2024. KPMG International; 2024. Διαθέσιμο από: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ro/pdf/2024/the-move-to-mandatory-reporting-report.pdf>

